

Hverdagsintegrering

På hvilken måte bidrar relasjoner mellom frivillige og innvandrere til hverdagsintegrering i en kommune på sørvestlandet?

Johanne Pauline Hauge

VID vitenskapelige høyskole

Stavanger

Masteroppgave

Master i interkulturelt arbeid

Antall ord: 21 787

15.05.2023

Forord

Dette masterstudiet har gjennom alle de tre årene vært interessant og givende. Tanken om at hele studiet skal kulminere i denne store masteroppgaven til slutt, har til tider følt overveldende. Samtidig har prosessen med å lære å skrive en masteroppgave vært veldig lærerik i alle faser. Å gå gjennom en sånn prosess har gitt meg noen verktøy som gjør at jeg nå ser på kunnskap og kunnskapsproduksjon med litt nye briller.

Det har vært fint å kunne gå i dybden på et selvvalgt tema. Jeg opplever at jeg har fått bruke min egen bakgrunn og erfaringer inn i dette. Jeg vil takke hver enkelt informant for deltakelsen i forbindelse med denne oppgaven. I samtlige intervjuer satt jeg med en opplevelse av at jeg hadde fått tak i "riktige" informanter for mitt tema. Informantene satt på en solid mengde med førstehåndserfaringer som var spennende for meg å lytte til. Jeg er full av beundring for informantenes sterke engasjement og for deres inkluderende verdier som de lever ut i praksis. Jeg håper også at funnene fra denne oppgaven kan være til inspirasjon for flere. Hverdagsintegrering angår alle i et samfunn.

Tusen takk til veileder Stian Sørli Eriksen for tilgjengelighet under hele prosessen. Du har kommet med nyttige innspill og positive oppmuntringer hele veien. Det har vært avgjørende med individuell og god veiledning for å komme i mål.

Takk også til familien; Torgeir, Andrea og Thomas, for støtte og heiarop. Takk for påminnelser om at livet inneholder mer enn masteroppgaveskriving.

Johanne Pauline Hauge
Nærbø, mai 2023

Sammendrag

Hensikten med denne studien var å finne ut på hvilken måte relasjoner mellom frivillige og innvandrere bidrar til hverdagsintegrering i en kommune på sørvestlandet. Studien har et fokus på relasjonelle og mellommenneskelige prosesser og hvordan dette gir effekter på hverdagsintegreringen. Datamaterialet baserer seg på kvalitative intervju gjort med 7 frivillige som på hver sine måter står i relasjoner til innvandrere. Studien bygger på et hermeneutisk vitenskapssyn: forståelse anses som en prosess som skjer i mellom forsker og informanter, og forståelse blir dermed fortolket meningsinnhold.

Studien har en abduktiv tilnærming til teori og plasserer seg et sted mellom induktiv og deduktiv metode. Abduksjon søker forklaringer på data, og muliggjør at forsker kan ha en åpen dør til teori mens datainnhenting pågår. Det teoretiske rammeverket baserer seg på begreper som relasjoner, vennskap, emosjoner, person/kultur, stereotyper, empati, sosial kapital og immigrantperspektivet.

Det fremgår av datamaterialet at informantene opplever at relasjonene i seg selv blir bidragsytende for hverdagsintegreringen. Dette har mye med informantenes holdninger å gjøre. Relasjonene i seg selv gir vennskap, og muliggjør en individuell tilnærming der innvandrere kan få være seg selv. Informantene knytter hverdagsintegrering opp mot ordet fellesskap, som både binder sammen og bygger broer mellom mennesker. Datamaterialet viser flere eksempler på hvordan innvandreres konkrete, hverdagslige fremskritt kan spores tilbake til relasjonell støtte. Her spiller de frivillige en viktig rolle, mye på grunn av sin tidsbruk.

Nøkkelord: relasjoner, frivillighet, hverdagsintegrering, vennskap, fellesskap, sosial kapital.

Abstract

Title: In what way do relations between volunteers and immigrants contribute to everyday integration in a municipality in the south-west of Norway?

The study is focused on relational and interpersonal processes and how this affects everyday integration. The data material is based on qualitative interviews with 7 volunteers who each in their own way are in relations with immigrants. The study is based on a hermeneutic view of science: understanding is a process that happens between researcher and informants, and understanding becomes interpreted content of meaning.

The study has an abductive theoretic approach and places itself somewhere in between inductive and deductive method. Abduction seeks explanations for data, which enables the researcher to have an open door to theory while the data collection is in progress. The theoretical framework is based on concepts such as relations, friendship, emotions, person/culture, stereotypes, empathy, social capital and the Immigrant Perspective.

In the data material, it appears that the informants experience that the relations themselves contribute to everyday integration. This has a lot to do with the informants' attitudes. The relations themselves bring friendship, and enable an individual approach where immigrants can be themselves. The informants link everyday integration to the concept of fellowship, which both binds together and builds bridges between people. The data material shows several examples of how immigrants' concrete, everyday progress can be traced back to relational support. Here the volunteers play an important role, largely because of their time.

Keywords: relations, volunteering, everyday integration, friendship, fellowship, social capital.

Innholdsliste

1.0. Introduksjon	s. 6
1.1. Presentasjon av tema.....	s. 6
1.2. Problemstilling.....	s. 8
1.3. Valg av tema.....	s. 10
1.3.1. Egen motivasjon.....	s. 10
1.3.2. Samfunnsmessig relevans.....	s. 11
2.0. Kontekst	s. 13
2.1. Relevante føringer for konteksten.....	s. 13
2.1.1. "En kommune på sørvestlandet".....	s. 13
2.1.2. Hverdagsintegrering.....	s. 14
2.1.3. Frivillighet.....	s. 15
2.2. Tidligere forskning i konteksten.....	s. 17
3.0. Teori	s. 20
3.1. Noen forord om teorivalg.....	s. 20
3.2. Relasjoner.....	s. 20
3.3. Vennskap og emosjoner.....	s. 22
3.4. Person eller kultur?.....	s. 23
3.5. Stereotypier og empati.....	s. 24
3.6. Sosial kapital.....	s. 25
3.7. Immigrantperspektivet.....	s. 28
4.0. Metode	s. 30
4.1. Vitenskapsteoretisk forankring.....	s. 30
4.1.1. Den hermeneutiske sirkel.....	s. 30
4.1.2. Enkel, dobbel og trippel hermeneutikk.....	s. 31
4.1.3. Egne forforståelser.....	s. 31
4.2. Begrunnelser for forskningsmetodiske valg.....	s. 32
4.2.1. Kvalitativ forskningsmetode.....	s. 32
4.2.2. Intervju.....	s. 33
4.2.3. Abduktiv teoretisk fremgangsmåte.....	s. 33
4.2.4. Valg av informanter.....	s. 34
4.2.5. Temaanalyse.....	s. 36
4.3. Forskningsetiske vurderinger.....	s. 37
4.4. Validitet, reliabilitet og generaliserbarhet.....	s. 38

5.0. Presentasjon av funn fra analysen	s. 40
5.1. Funns om hva som kjennetegner relasjonene mellom frivillige og innvandrere.....	s. 40
5.2. Funns om hva hverdagsintegrering er og hvilken rolle frivillige spiller i den.....	s. 41
6.0. Drøfting av funn	s. 42
6.1. Noen forord om drøfting.....	s. 42
6.2. "Venner" fremfor "integreringsprosjekter"	s. 42
6.2.1. Felles opplevelser og oppriktig engasjement.....	s. 44
6.2.2. Vennskap som konstruerende faktor.....	s. 45
6.2.3. Emosjoner på godt og vondt.....	s. 47
6.3. Individuell tilnærming.....	s. 49
6.3.1. <i>"Hvis du som person opplever å ikke bety noe, vil det ikke være noen ting som driver deg fremover i integreringen"</i>	s. 50
6.3.2. Empatiske holdninger.....	s. 51
6.4. Hverdagsintegrering = fellesskap.....	s. 54
6.4.1. <i>"Noe til felles"</i> - sosial kapital som sammenbindende funksjon.....	s. 54
6.4.2. <i>"Det viktigste er nærmiljøet"</i> - sosial kapital som brobyggende funksjon... ..	s. 56
6.5. Frivillige dekker udekte behov.....	s. 59
6.5.1. Tid gir handlingsrom.....	s. 59
6.5.2. Fødsel, klesinnsamling og ideell innstilling.....	s. 62
6.6. Oppsummering av drøfting.....	s. 64
7.0. Avslutning	s. 67
8.0. Litteraturliste	s. 68
VEDLEGG 1: Informasjonsskriv og samtykkeskjema til informanter.....	s. 75
VEDLEGG 2: Intervjuguide.....	s. 78

1.0. Introduksjon

1.1. Presentasjon av tema

Verden er i en pågående globaliseringsprosess der mennesker føres nærmere hverandre i tid, sted og kontakt. Ulike samfunn veves inn i hverandre og blir gjenstand for gjensidig påvirkning i større grad enn tidligere. Dette skjer på grunn av endringer i økonomi, handel, informasjonsflyt, teknologi og klima. Det bidrar til deterritorialisering og relokalisering. Globaliseringen gir økt migrasjon flere steder i verden og nye samfunn må organiseres, forklarer sosialantropolog Thomas Hylland Eriksen (Eriksen, 2008, s. 29). Hvordan skal samfunnene våre se ut nå? Migrasjon skjer som følge av internasjonale endringer. I Norge har man i lang tid sett at mennesker søker opphold på bakgrunn av flukt, arbeid, familie og utdanning (Odden, 2018, s. 25). Den nåværende krigen i Ukraina aktualiserer dette for oss i Norge i stor grad. Til spørsmålet om hvordan samfunnene våre skal se ut nå, vil jeg peke på et fint uttrykk som kommer fra professor i globale studier, Jan Aart Scholte. Idet han beskriver globaliseringen som en komprimering, mener han at vi må tilnærme oss verden som "the earth as a whole" (Scholte, 2005, s. 60). Kritisk refleksjon over egne holdninger er sjeldent dumt. Gjelder "the earth as a whole" som en tankegang for hvordan du og jeg og sivilsamfunnet tilnærmer oss innvandrere i Norge?

I min masteroppgave har jeg ønsket å studere frivillige menneskers engasjement for innvandrere som kommer til landet vårt og til lokalsamfunnet vårt. Jeg landet fort på å forske på dette innad i et lokalsamfunn på sørvestlandet, da jeg kjente til at det drives mye frivillig integreringsarbeid i denne kommunen. I problemstillingen er kommunen anonymisert. Den store aktiviteten av frivillig relasjonsarbeid kan ha sammenheng med at det er lokalisert et asylmottak i regionen. Nylig ble det tatt imot ukrainske flyktninger på dette mottaket. I tillegg har mottaket huset asylsøkere gjennom flere tiår, relatert til ulike internasjonale kriser og fluktsituasjoner.

2022 var "Frivillighetens år", forankret i regjeringens Frivillighetsmelding fra 2018-2019. Dette setter mitt tema på dagsordenen. Det at frivillighetens mål er å bidra til fellesskap, demokrati og mangfold danner en fin ramme for oppgaven min (Frivillighetens År, u. å.).

Frivillige deltar på ulikt vis, men felles for alt dette mellommenneskelige engasjementet står relasjonsbygging. I regionen hvor jeg har forsket driver frivillige relasjonsbygging via organisasjoner som for eksempel Frivillighetssentralen, Kristent Interkulturelt Arbeid, Røde Kors eller Sanitetsforeninger. Andre oppsøker beboere på mottaket uavhengig av organisatorisk tilknytning, eller de oppsøker innvandrere på tilrettelagte møteplasser for å bli kjent med dem. Det har derfor vært svært motiverende og givende å studere relasjonene som dannes i denne kommunen.

Relasjoner er et sentralt nøkkelord for min oppgave. Relasjoner sier noe om vår tilknytning og avhengighet til hverandre. "Plutselig oppdager vi at mennesket blir fellesskapt. Du er den du er akkurat nå, formet av en million møter med andre skapninger, først og fremst mennesker" (Sitatet av Per Fugelli, 2015, s. 59). Sitatet kommer fra tidligere lege og professor i sosialmedisin, Per Fugelli. Ordene hans understreker at fellesskapene våre i stor grad er resultater av hvordan menneskene der møter hverandre. Det er altså vanskelig å komme utenom det relasjonelle når man skal studere hverdagsintegring. Relasjoner former enkeltmennesker og relasjoner former samfunn. Det er også naturlig å tenke at behovet for relasjoner blir ekstra sterkt når transnasjonale bånd blir mindre tilgjengelige i en migrasjonsprosess. Gunhild Odden er opptatt av at vi må ha på oss de transnasjonale brillene og huske at mange migranter kan preges av å ha forlatt relasjonelle bånd til hjemlandet (Odden, 2018, s. 79-102).

Som oppgaven vil vise, kan tidligere forskning tyde på at det er rimelig å argumentere for integrering som et felles menneskelig ansvar. Ansvaret kan adresseres politisk på systemnivå, men jeg vil i denne oppgaven ha fokus på individnivå. Hva skjer egentlig i det relasjonelle mellom en frivillig og en innvandrere? Jeg vil løfte fram mulighetene som ligger i enkeltmenneskers engasjement for hverandre. Dette er grunnen til at jeg har intervjuet frivillige fremfor å intervju personer som er ansatt i organisasjoner der man er lønnet for å gi tilbud til innvandrere (Flyktningetjenesten, NAV, o.l.). Jeg ønsket å snakke med dem som frivillig velger å danne relasjoner med innvandrere. Jeg håper å vise at selv om ikke alle kan være ildsjeler, kan mange av oss gjøre noe for å bedre hverdagen til de som kommer til Norge. Jeg finner mye mening i sosiolog Hans Skjervheim sine tanker om å "la seg engasjere i den andre". Han skriver at vi i bunn og grunn ikke kan velge å være engasjert; bare ved å helt

enkelt være mennesker i verden, er vi allerede forbundet med hverandre (Skjervheim, 2002, s. 29). Dette har vært en fin tanke å ha i bakhodet når jeg har studert relasjonenes betydning.

1.2. Problemstilling

Problemstillingen jeg ønsker å undersøke i denne oppgaven er:

På hvilken måte bidrar relasjoner mellom frivillige og innvandrere til hverdagsintegrering i en kommune på sørvestlandet?

For å svare på dette har jeg delt opp problemstillingen i to mindre underforskningsspørsmål. Det første spørsmålet knytter seg til den øvrige konteksten for oppgaven, nemlig hverdagsintegrering og frivillighet. Det andre spørsmålet knytter seg til sentrale teorier om det jeg vil studere, som er relasjoner. Slik jeg ser det omfatter relasjoner som begrep all den mellommenneskelige samhandlingen som eksisterer mellom en frivillig og en innvandrer. På den måten blir begrepet dekkende for selve kjernen av det jeg ønsker å studere. Den danske filosofen Knud Løgstrup stod for relasjonsetisk tankegang. Han var opptatt av det moralske ansvaret mennesker har for hverandre i relasjonene. Han mente at menneskets grunnsituasjon i møte med andre består i å våge seg frem for å bli imøtekommet. Slik “utleveres” vi til hverandre (Løgstrup gjengitt fra Eide & Eide, 2017, s. 86). Dette moralske ansvaret gir et fint perspektiv til mitt tema. En relasjon vil dog alltid være en toveis dynamikk. Jeg vil derfor presisere at siden jeg har intervjuet frivillige, så er mitt fokus å studere relasjonene fra de frivilliges ståsted, ikke innvandrernes. Dette utdyper jeg mer i kapittel 4.3 (forskningsetiske vurderinger). Jeg nevner i oppgaven en del eksempler på hvordan frivillige hjelper innvandrere med reint praktiske ting. Det praktiske er likevel ikke fokuset i oppgaven. Fokuset er snarere å studere hvordan det som skjer i de mellommenneskelige prosessene bidrar i retning hverdagsintegrering.

Underforskningsspørsmål:

- 1) Hva er *hverdagsintegrering* og hvilken rolle spiller *frivillige* i den?
- 2) Hva kjennetegner *relasjonene* mellom frivillige og innvandrere?

Jeg bruker begrepet “innvandrere” i problemstillingen fremfor andre beslektede begreper. “Innvandrere” refererer til personer som bor i Norge, men som er født i utlandet av utenlandsfødte foreldre og besteforeldre (Statistisk sentralbyrå, 2013). Dette begrepet gjør at jeg kan samtale uten begrensninger med informantene om ulike typer innvandrere som de har kontakt med. På denne måten kan de fortelle meg om relasjoner til både ulike typer flyktninger, arbeidsinnvandrere, asylsøkere og mer. Innvandrerbegrepet innebærer at man en eller annen gang har innvandret til Norge, men det sier ikke noe om årsaken til innvandringen.

Der SSB har en nokså funksjonell definisjon av begrepet, viser derimot Odden til en større kompleksitet i sine begrepsavklaringer. Hun fremhever at innvandring er sammensatt. Ofte er det flere årsaker til at folk migrerer. Denne migrasjonskompleksiteten gjør at en innvandrer fort kan passe inn i flere kategorier samtidig, og kan også fort skifte mellom dem. Odden vil også minne om at en innvandrer alltid vil være en utvandrer på samme tidspunkt. Hvilket ord man bruker handler om hvilket perspektiv man vil innta (Odden, 2018, s. 21-25). Nå er det ikke innvandrernes bakgrunn som er i fokus i min oppgave. Men siden jeg skriver om empati, vennskap og emosjoner, er det verdt å spørre seg om empatien hos de frivillige påvirkes av hvilke typer kategorier innvandrerne befinner seg i. Ville empatien vært det samme om relasjonen gjaldt en arbeidsinnvandrer eller en krigsflyktning? Det er godt mulig at informantene ville svart ja. Likevel krever det kanskje en bevissthet i verdier og holdninger. Senere i oppgaven vil jeg referere mye til Hans-Georg Gadamer. Ifølge ham vil bakgrunnen til begge partene i en relasjon spille inn på hvordan møtet mellom dem blir. Sånn sett blir Oddens poeng om å huske både innvandrer- og utvandrerperspektivet viktig. I møtet med en innvandrer blir det nødvendig å inkludere “det som har vært” for å favne kompleksiteten i personens situasjon.

De to underforskningsspørsmålene henger sammen i nær relevans. For å si noe om hva som kjennetegner relasjonene mellom frivillige og innvandrere, må jeg først belyse hvordan de frivillige ser på hverdagsintegrering. Dette kan de ha ulike tanker om. De kan også ha ulike tanker om hvilken rolle de spiller i hverdagsintegreringen. Jeg mener også at de to underforskningsspørsmålene utfyller hverandre. Det ville vært mangelfullt å bare studere ett av spørsmålene og utelukke det andre. Relasjoner oppstår sjeldent isolert og frittstående,

men de er som regel del av en kontekst eller en innrammende sammenheng. I min problemstilling ses relasjonenes kjennetegn i lys av hverdagsintegrering, og hverdagsintegrering ses i lys av relasjonenes kjennetegn.

1.3. Valg av tema

1.3.1. Egen motivasjon

Min personlige begrunnelse for valg av tema knytter seg til egen bakgrunn og interesseområde. Det må poengteres at jeg studerer dette temaet “utenfra”, da jeg selv ikke har vært en del av det frivillige relasjonsarbeidet i denne kommunen. Min faglige bakgrunn er derimot at jeg jobber som sykepleier, nå i psykiatrien. Jeg har også bodd og arbeidet som misjonær med min egen familie i Japan. Alle disse erfaringene gjør at det relasjonelle fokusområdet er interessant for meg. I arbeidet med denne oppgaven har det vært godt å merke at jeg kunne dra nytte av egne erfaringer inn i tematikken. Som sykepleier vet jeg at relasjoner og nettverk er uatskillelig knyttet sammen med helse, trivsel, læring og utvikling. I store omstillingsprosesser, som en migrasjon er, er både den fysiske og psykiske helsen under press (Folkehelseinstituttet, 2022). Jeg har som sykepleier sett hvor uvurderlig det kan være å ha relasjoner som står sammen med deg når du skal bygge et nytt liv på et nytt sted.

Misjonærtilværelsen gav meg ikke bare erfaring med flerkulturelle menneskemøter, men og førstehåndserfaring i det å være fremmed. Det gjør at jeg kan relatere til noen av prosessene. Jeg har opplevd hvor stor betydning det har å knytte kontakter med lokale mennesker når du kommer som ny. Som ny og fremmed erfarte jeg at praktisk hjelp var av stor betydning, men minst like viktig var den sosiale hjelpen; å bli inkludert i et fellesskap. Det satte sine spor at noen så verdien i å investere i relasjoner med oss, selv om det var usikkert hvor lenge vi skulle oppholde oss der. Tidligere forskning sier noe av det samme. Forskning gjort i Norge av Grue et al viser at flyktninger fremhever betydningsfulle relasjoner når de skal beskrive hva som har vært viktig for dem. De nevner også at relasjonene gav dem følelsen av å bli regnet med selv om det kanskje ikke var relasjoner som varte lenge i tid (Grue et al., 2019). Dette samsvarer med mine egne erfaringer. Jeg ønsket derfor å finne ut mer om hvilke muligheter og effekter som skapes ved en enkel relasjon i seg selv. Hvilke ringvirkninger gir relasjonene for innvandreres integreringsprosess?

1.3.2. Samfunnsmessig relevans

Valg av tema har også sin begrunnelse i det jeg anser som en sterk samfunnsmessig relevans. NOU-rapporten 2017:2 aktualiserer innvandring i Norge for både nåtid og fremtid. Denne utredningen viste at fra forrige rapport i 2011 har innvandringsbildet i Norge endret seg. Fra en tid der arbeidsinnvandring var det mest aktuelle, viste spesielt flyktningkrisen i 2015 at innvandring tidvis vil kunne bli svært høy i årene fremover (NOU 2017: 2, s. 219). Dagens situasjonsbilde i Europa er med på å sette det frivillige relasjonsarbeidet på dagsordenen. Vi ser stadig nyhetsinnslag om hvordan frivillighet kan supplere offentlig hjelpetilbud. Det har det siste året vært mange eksempler på at den frivillige innsatsen har kommet flyktninger fra Ukraina til gode. Det er naturligvis en fare for at frivillig innsats er høyest når det gjelder noe dagsaktuelt, slik som en pågående krig. Noen vil heldigvis ha et frivillig engasjement for innvandrere også etter at nyhetsverdien har lagt seg. Også uavhengig av dagens krigssituasjon vil Norge være et attraktivt land å migrere til fordi det er et velferdsland. Her er ikke bare muligheter for ly og umiddelbar trygghet. Her er også gode muligheter for en fremtid med utdanning, jobb og et velferdsapparat som tar deg imot.

Hvis man sier at innvandrere er personer som er født i utlandet, er det totalt 819 356 innvandrere i Norge i dag. I 2021 var nettoinnvandringen til Norge på 19 650 personer, noe som var 8323 flere personer enn året før (Statistisk sentralbyrå, 2022). At det stadig kommer nye mennesker til Norge som av ulike grunner trenger å oppholde seg her, gjør oppgavens tema relevant i et samfunnsmessig perspektiv. Innvandring angår alle i et samfunn. Alle deler av et lokalmiljø preges av at det kommer tilstrømninger av nye mennesker; nabolag, møteplasser, arbeidsliv, frivillige arenaer, helse, skole, oppvekst og mye mer. Å finne ut hva som bidrar positivt til hverdagsintegrering bør sånn sett være av allmenn interesse.

Det er nærliggende å tro at holdninger har noe å si på hvorvidt man finner det aktuelt å danne relasjoner med innvandrere. Tall fra SSB viser at holdninger til innvandrere har endret seg positivt de siste årene. SSB har kartlagt nordmenns kontakt med innvandrere på ulike arenaer. På det generelle spørsmålet om kontakt på "alle arenaer" fra 2021 svarte 77 % ja og 23 % nei, mens på det konkrete spørsmålet "blant venner og kjente" fra 2021 svarte 46 % ja og 54 % nei (Statistisk sentralbyrå, 2022). Det er en gledelig utvikling at flere er positive til

innvandrere. Samtidig antyder de siste tallene jeg nevnte at det krever mer dedikasjon fra majoritetsbefolkningen å ha kontakt med innvandrere som en del av ens innerste krets. Informantene jeg har snakket med representerer den delen av statistikken som gjør nettopp dette. Jeg vil også legge til at selv om tallene viser positive holdningsendringer, betyr ikke det at ikke rasisme og fremmedfrykt fortsatt utgjør store problemer noen steder.

2.0. Kontekst

2.1. Relevante føringer i konteksten

2.1.1. “En kommune på sørvestlandet”

Konteksten for mitt prosjekt knytter seg til hverdagsintegrering og frivillighet. Man kan snakke om kontekst på flere nivåer. På øverste plan har man en internasjonal kontekst i forhold til migrasjon, som beskrevet i introduksjonen. Videre har man Norge som nasjonal kontekst, og dernest lokalsamfunnet. Den konkrete konteksten i min oppgave er en kommune på sørvestlandet. Jeg vil frimodig argumentere for at denne konteksten er unik i forhold til hva som er forsket på tidligere. Teorien jeg baserer oppgaven på har ikke tidligere blitt anvendt på akkurat dette lokalsamfunnet. Her er man på bygda og det er små forhold. Sørvestlandet har tradisjonelt blitt betegnet som “bibelbelte” blant nordmenn, og det er godt mulig at noen av verdiene herfra spiller inn i min forskning. Jeg har blant annet snakket med informanter som engasjerer seg i Kristent Interkulturelt Arbeid. Det er nærliggende å tenke at verdier som inkludering og gjestfrihet kan knyttes til bygder der kirke- og bedehustradisjon har stått sterkt. Professor Stephen Sirris skriver i en nyutgitt bok at Den norske kirkes diakonale mål er å fremme medmenneskelig omsorg og fellesskapsbyggende arbeid. Han viser til kirkens formålsparagraf som sier at kirkens diakoni er særlig rettet mot mennesker i nød (Sirris, 2022, s. 18). Det å være i nød kan gjelde mange migranter som har kommet til Norge.

Et annet element som er verdt å nevne i forbindelse med konteksten til denne oppgaven er plasseringen av asylmottaket i regionen. At mottaket eksisterer her har innvirkning på lokalsamfunnet. Det gjør at man må forholde seg til innvandrere, for man møter dem på butikken, på arrangementer, i skolen og i hverdagslivet. Mange steder i Norge er asylmottak plassert nettopp avsides i forhold til de store byene og tettstedene. Avsides beliggenhet kan antakeligvis ha både sine styrker og svakheter med tanke på hverdagsintegrering. Det er ikke plass til å gå nærmere inn på akkurat det i denne oppgaven. Men jeg tror uansett at asylmottakenes beliggenhet bidrar til at regjeringens visjoner for integrering kommer svært

nær de små bygdene. Integrering er ikke bare noe det snakkes om i politiske debatter på TV. Man møter fenomenet rett utenfor døra si.

2.1.2. Hverdagsintegrering

Hva betyr det for lokalsamfunnene våre at Norge i dag betegnes som et flerkulturelt samfunn? Integrerings- og mangfoldsdirektoratet viser med ordet “hverdagsintegrering” at integrering ikke bare finner sted i utdanning og språkopplæring, men også ved mellommenneskelige relasjoner, nettverk og tilhørighet (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, 2021). Vi kan si at hverdagsintegrering skjer i møter og relasjoner mellom mennesker i hverdagen. Summen av innsatsen som legges ned i disse møtene kan føre til at innvandrere inkluderes i både små og store fellesskap i våre lokalsamfunn.

Innholdet i integreringsbegrepet kan imidlertid være så mangt. Det er interessant å se hvordan begrepet har utviklet seg over tid. Etter å ha lest Regjeringens integreringsstrategi 2019-2022 sitter jeg igjen med opplevelsen av en endring i ordlyden omkring selve integreringsbegrepet. Det fremstår som at regjeringens strategi i stor grad vektlegger den enkelte innvandrers ansvar for å delta i og bidra til våre fellesskap (Kunnskapsdepartementet, 2019-2022, s. 7). Ved å bruke ord som “delta i” og “bidra til” kan det oppleves som vanskelig å få øye på hva som er majoritetens ansvar i det hele. Kanskje har man gått fra å snakke om integrering som en gjensidig tilrettelegging og tilpasning mellom majoritet og innvandrere, til å snakke mer om innvandrernes eget ansvar.

Regjeringens integreringsstrategi er opptatt av at innvandrere skal få delta og bidra som ressurser i våre fellesskap, noe som er positivt. Samtidig kan det være en viss fare dersom man glemmer det motsatte perspektivet, nemlig hvilke ressurser *vi* kan gi til innvandrerne i deres integreringsprosess. Faren er at man fort beveger seg i retning assimilering dersom fokuset blir ensidig rettet mot den enkelte innvandrers ansvar for å delta og bygge seg relasjoner. NOU-rapporten 2017:2 lister opp assimilering som et av flere teoretiske perspektiver på integrering. Den forklarer assimilering som en tilnærming hvor man ser på integrering som en enveis prosess der innvandrere skal tas opp i samfunnet på samfunnets premisser (NOU 2017: 2, s. 165). Jeg ønsker derfor å presisere at når man snakker om

integrering må man være klar over at det finnes ulike måter å definere hva integrering er, hva som er målet med det, og hvilke metoder man vil bruke for å nå målet.

Professor i pedagogikk Lene Hilt beskriver den historiske bakgrunnen for integreringsbegrepet. Hun skriver at integreringsbegrepet i utgangspunktet ble ansett som et felles anliggende for alle beboere i et samfunn. Hilt påpeker at begrepet egentlig sier noe om prosesser som vi alle må gjennom når vi entrer nye fellesskap (Hilt, 2020, s. 48). I dag brukes begrepet likevel mest om innvandreres tilpasning. Begrepet er omdiskutert i praksis. Det finnes mange fine og store ord. Det blir viktig å bryte ned ordene og finne ut hva de virkelig betyr. Integrering innebærer naturligvis at man skal fungere på et nytt sted (Hilt, 2020, s. 56). Betyr det at man skal fungere som majoriteten? I så fall blir det fort glidende overganger til assimilering. "Kom til oss og bli som oss"? Jeg opplever at det er viktig med forskning som sier noe om hvordan integrering skjer i praksis mellom mennesker, slik som denne oppgaven. Man trenger mange ulike tilnærminger og begreper for å kunne måle integrering. Når den norske staten måler graden av integrering, hvor viktig rolle spiller relasjoner og vennskap? Integrering kan ikke bare handle om formaliteter, som at man får seg jobb og blir økonomisk uavhengig. Integrering av hele mennesker krever helhetlig tilnærming og da må det relasjonelle få plass. Dette er verdt å problematisere, og dette opplever jeg at informantene i oppgaven også er opptatt av.

2.1.3. Frivillighet

Frivillighet er også et nøkkelord for konteksten i denne oppgaven. Frivillighet kan defineres som virksomhet der det ikke utbetales lønn, samt at aktiviteten må være til fordel for samfunnet. Frivillighet inkluderer privatpersoner så vel som organisasjoner (Frivillighet Norge, u.å.). En rapport som sammenfatter forskning om norsk frivillighet viser at Norge har lang tradisjon med frivillig innsats. Rapporten "Norsk frivillighet - utviklingstrender og samfunnseffekter" viser at andelen som deltar i frivillig arbeid i Norge er langt høyere enn i andre skandinaviske land (Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, 2013-2017, s. 15). På folkemunne er man glad i å snakke om den norske "dugnadsånden". Dette uttrykket er kanskje en gjenspeiling av frivillighetens rolle i Norge over lengre tid. Man er flink til å ta i et tak når det trengs. Rapporten jeg nevnte beskriver frivillighet som en av grunnpilarene i samfunnsutviklingen i Norge. I tillegg til at frivilligheten har vært et

supplement til offentlige tjenester har det gitt viktige bidrag til integrasjon og vedlikehold av demokratiet (s. 11).

Selv om mange vil kunne vedkjenne seg den norske "dugnadsånden" er det ikke nødvendigvis slik at frivillighet i norsk kontekst er et ensartet begrep. Man kan legge ulikt innhold i begrepet. En som er frivillig i kristent arbeid kan ha en helt annen motivasjon enn en som er frivillig i en frivillighetssentral. Noen ønsker å være frivillige på generelt grunnlag der det trengs, men andre har målrettede engasjement for sårbare grupper. Det er også verdt å belyse at frivillighet kan bety noe annet i dag enn det gjorde for hundre år siden. Wollebæk, Sætrang og Fladmoe har gitt ut forskningslitteratur om dette i rapporten "Betingelser for frivillig innsats". De forklarer at det har skjedd en endring i motivasjonen for frivillighet i Norge. Tidligere handlet det i større grad om en pliktfølelse overfor det kollektive. I dag ser man et mer mangfoldig motivasjonsgrunnlag. Man ser flere innslag av selvrealisering, egoisme og egen vinning som motivasjonsfaktorer. Samfunnsforskerne vil likevel ikke generalisere. Det er store forskjeller i motivasjonene, og det finnes også mange idealistiske og altruistiske motivasjonsfaktorer (Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, 2015, s. 87-93). Setter man idealisme og egen vinning opp mot hverandre, er det heller ikke sikkert at det ene trenger å utelukke det andre. Mange opplever at de får noe igjen for å drive med frivillighet.

Myndighetene legger noen føringer for frivilligheten og hvilken rolle den skal spille. Regjeringens integreringsstrategi, som jeg har nevnt tidligere, har hverdagsintegrering som et hovedmål. I den forbindelse peker de på sivilsamfunnet og frivillighet. Strategien løfter fram frivillig engasjement i befolkningen som en nødvendighet for å styrke innvandrere sin opplevelse av fellesskap, tillit og deltakelse (Kunnskapsdepartementet, 2019-2022, s. 44). Den tidligere NOU-rapporten "Bedre integrering" 2011:14 bruker ordet brobygging i sin forklaring av frivillighet. Den sier at frivillighet i nærmiljøene kan med sine møteplasser fungere som brobygger mellom majoritet og minoritet (NOU 2011:14, s. 271). Brobygging er et begrep som jeg opplever beskrivende for det som har kommet fram i intervjuene med de frivillige. De er opptatt av å bygge relasjonelle broer og bygge fellesskap lokalt. De snakker om at når det bygges broer styrkes opplevelsen av at man har noe til felles til tross for ulikheter. De opplever at frivilligheten gir dem handlingsrom til denne brobyggingen.

Det er også verdt å nevne en veileder som kom fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet i 2014. I denne veilederen ("Frivillighet og mangfold") presiserer de at integrering forutsetter et godt samarbeid mellom kommune og frivillighet. Det er nemlig viktig for alle parter å hindre at noen faller utenfor fellesskapet (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, 2014, s. 14).

2.3. Tidligere forskning i konteksten

Forskningsartikkelen "We are in this together" fra 2015 viser at vår forståelse av fellesskap i hverdagen er selve nøkkelen til integrering. Jo større fellesskap majoriteten føler med innvandrerne, jo mer villige er vi til å inkludere dem i våre dagligliv. Nettopp det å oppleve fellesskap, har vist seg å være helt avgjørende, fra innvandrernes perspektiv. Forfatterne bak artikkelen har utført fem feltstudier som har gitt dem disse funnene. Forskingen er et samarbeidsprosjekt mellom universitetet i Bergen (Jonas Kunst) og et universitet i Canada. Ett av feltstudiene er gjort i Norge. Nordmenn ble spurt om hvorvidt de føler fellesskap med muslimske innvandrere. Forfatterne sier at selv om Norge har blitt mer multikulturelt de siste femti årene, så har ikke måten man skiller mellom "oss" og "dem" endret seg i samme tempo. Forfatterne mener at det er nyttig for majoriteten å tilstrebe en felles gruppetenkning/en felles gruppeidentitet. Dette er hensiktsmessig fordi det gjør det lettere for majoritetsmedlemmene å akseptere innvandrere som likeverdige gruppedlemmer. Spesielt vil innvandrere som befinner seg i integreringens første fase profitere på en slik støtte gitt av majoriteten. Forfatterne skriver også at en slik tankegang er med på å redusere rasisme (Kunst et al., 2015, s. 1438-1440). Så er spørsmålet hvordan denne felles gruppetenkningen kan arte seg i praksis? Her løfter forfatterne fram betydningen av de dagligdagse sosiale relasjonene. Når majoriteten inkluderer innvandrere i sitt dagligliv, signaliserer man at man ikke overlater integreringsansvaret til innvandrerne alene. Inkludering i daglige relasjoner vil også motarbeide at det settes opp skillelinjer mellom oss og dem. Integrering bør handle om en gjensidig tilpasning, men dette krever at majoriteten er villig til å plassere et ansvar innover hos seg selv (s. 1449-1450).

Norske forskere har skrevet boka "Fellesskap og forskjellighet". Boka er forskningsbasert og bygger på studier fra Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor (Ødegård et al., 2014). Boka knytter seg til teorien om sosial kapital, som jeg skal komme tilbake til under teorikapitlet. Forfatterne retter fokus mot integrering via sivilsamfunnet/frivilligheten (s. 15). Integrering forutsetter at ulike mennesker møtes, og frivillighet er en god arena for å få til dette. Gjennom sosiale ansikt-til-ansikt-møter, skapes det bånd av tillit, og frivillige trengs for å skape slike tillitsdannende nettverk i et samfunn. Nettverkene som frivilligheten bidrar til kan fungere som brobyggende, fordi det innebærer at man forholder seg til mennesker som er forskjellige fra en selv, både etnisk, språkmessig, religiøs og ideologisk (s. 40). Nettverkene kan også fungere som døråpnere, fordi innvandrere da møter relasjoner som gir dem nye muligheter (s. 39). I alle samfunn ligger det et potensiale til å bygge nettverk og tillit mellom individer, og frivillighet kan bidra til å redusere barrierer mellom mennesker ved at man målrettet oppsøker folk som står utenfor (s. 8). Boka understreker også at frivillighet og offentlighet bør ha tydelig ansvarsfordeling og godt samarbeid. Forfatterne har riktignok et sterkt fokus på organisert frivillig arbeid, men jeg opplever at det like fullt er relaterbart til personlig relasjonsarbeid, nabolag og lokalmiljø.

"Ingen vet hvem du er" er en forholdsvis ny, norsk forskningsartikkel skrevet og publisert i Tidsskrift for psykisk helsearbeid. Den er skrevet av psykologene Marthe Johanne Grue, Marie Karoline Sandvig Bytingsvik og Signe Hjelen Stige. Artikkelen viser til kvalitative intervjuer av flyktninger i Norge, der flyktningene beskriver hva som har vært viktig for dem i integreringsprosessen. Her kommer betydningsfulle relasjoner opp som et sentralt element. Informantene forklarer hvordan relasjoner har gitt dem følelsen av å bli regnet med. Relasjonene har gjort at de har følt seg møtt med anerkjennelse, forventninger og interesse, og at folk forventet det samme av deg som av andre. De beskrev også betydningen av å bli sett på som noe mer enn en flyktning, og som noe mer enn en representant for en gruppe. De positive relasjonene signaliserte "jeg ser deg". Det viste seg at det hadde en betydning å bli sett på som et menneske med ressurser, uavhengig av om det kun var ett møte eller om det utviklet seg til å bli en god relasjon (Grue et al., 2019). Denne artikkelen illustrerer på en god måte de mange psykologiske effektene relasjoner kan gi.

Jeg har funnet en masteroppgave av tidligere MIKA-student Carina Sand. En masteroppgave er ikke fagfellevurdert, men like fullt faglig interessant. Sand skriver om nordmenns relasjoner med innvandrere, med utspring fra religiøse miljøer. Hun har intervjuet nordmenn og dermed undersøkt holdninger blant "vertsfolket". Funnene var at relasjonelle holdninger var med på å bestemme hvordan interaksjonen mellom vertsfolk og innvandrere ble (Sand, 2018, s. 46). For eksempel hadde flere informanter en holdning om at alle mennesker var likeverdige (s. 55-56). Noen hadde også en holdning om at innvandrere-relasjoner var kulturelt berikende, ikke bare for innvandrerne, men også for dem (s. 47-49). Informantene snakket om holdninger som de opplevde som aktuelle i relasjonene, blant annet gjestfrihet, nysgjerrighet, kjærlighet og åpenhet. Disse holdningene var med på å fremme vennskap, ifølge informantene. Flere hadde også sett at vennskap i relasjonene gav innvandrerne motivasjon til å lære språk og integreres. Vennskapene gav følelse av tilhørighet (s. 70-74). Det var også et funn at vertsfolkets egne erfaringer med å ha bodd i utlandet spilte en stor rolle i å fremme positive holdninger til innvandrere (s. 50).

3.0. Teori

3.1. Noen forord om teorivalg

Oppgaven min har en tverrfaglig tilnærming til teori. Dette har sammenheng med problemstillingen jeg skal besvare. Problemstillingen min har et fokus på det mellommenneskelige. Det trengs en tverrfaglig tilnærming for å belyse det mellommenneskelige på en dekkende måte. Det som utspiller seg i relasjoner mellom mennesker har mange fasetter fordi mennesker er komplekse. Da blir det relevant å trekke inn teorier fra ulike fagfelt. Alle fagfeltene bidrar med noe fra sitt ståsted. Noen av teoretikerne jeg refererer til er psykologer, noen er sosiologer, eller pedagoger, mens andre har bakgrunn fra interkulturell kommunikasjon. Noen er norske teoretikere, mens andre er forskere og professorer som er preget av internasjonal kontekst. Jeg mener at denne tverrfaglige bredden styrker oppgavens troverdighet.

I teorien tar jeg for meg ulike begreper. Jeg vil understreke at det er en logisk sammenheng mellom disse begrepene. For eksempel skriver jeg om sosial kapital. Sosial kapital betyr å "ha aksjer i andre". Sosial kapital skapes altså i relasjoner - derfor tar jeg også for meg relasjoner som et eget teoretisk begrep. På samme måte kan jeg nevne at det er sammenheng mellom begrepene vennskap og emosjoner. Vennskap fører til emosjonelle bevegelser, og begge begreper kan igjen knyttes tilbake til relasjoner. Også når jeg skriver om stereotyper av andre, blir det relevant å si noe om "det motsatte" (som her kan være empati). Begrepene overlapper med hverandre og kan spores tilbake til hverandre. Spesielt i drøftingen vil sammenhengen mellom begrepene bli konkretisert.

3.2. Relasjoner

Relasjoner kan ses på som en toveis prosess, skriver psykolog Anne-Lise Løvlie Schibbye (Schibbye, 2009, s. 40). Boken jeg refererer til er rettet mot profesjonelt og terapeutisk relasjonsarbeid, men den er like fullt relevant for alle som ønsker å forstå mer om forhold mellom mennesker. Schibbye har et dialektisk syn på relasjoner. Relasjoner er dialektiske fordi begge parter sitt samspill er avhengig av og forutsetter hverandre. Dersom vi vil forstå individet må vi rette fokus på relasjoner og sammenhenger. På den måten kan man si at årsakssammenhenger alltid er sirkulære (s. 38). Partene i en relasjon gir hverandre gjensidig

respons og anerkjennelse og står derfor i et toveis forhold til hverandre (s. 40). Et tegn på at man evner å vise gjensidig anerkjennelse, er at man kan “forlate” sin posisjon og innta den andres perspektiv. Her viser Schibbye til filosof Hegel (Hegel gjengitt i Schibbye, 2009, s. 43). Schibbye sitt dialektiske syn på relasjoner virker til å fremheve det mangesidige mellom to parter (s. 40).

Schibbye fremsnakker et subjekt-subjekt-syn på relasjoner. Hun advarer mot et subjekt-objekt-syn, der man fort kan få en relasjon som preges av objektive holdninger som for eksempel ønske om å gi gode råd, resultater, konklusjoner og klassifisering av den andre parten (Schibbye, 2009, s. 34). Et subjekt-subjekt-syn innebærer på den andre siden antagelser om at individet har sine egne fortolkninger og individuelle behov. Dette synet inkluderer menneskets eget syn på seg selv. Her ligger også tanken om at individer ikke kan forstås uavhengige av de relasjonene de står i. I en relasjon er det to mennesker som begge er subjekter, og som begge er delaktige i felles opplevelser og handlinger (s. 36).

Den britiske geografikeren og sosiologen Doreen Massey var opptatt av relasjoner. Hun knyttet relasjoner opp mot geografiske steder. Jeg forsøkte å oppdrive hennes egne bøker, noe som var krevende, men jeg fant til slutt en bok hvor forfatterne skriver om hennes virke. Forfatterne skriver at Massey betegnet steder som relasjonelle først og fremst. Hun mente at steder ble sosialt konstruerte. Et lokalsamfunn er ifølge henne et produkt av de sosiale relasjonene som utspiller seg på stedet. For å vurdere hvordan et sted er, må man se på de menneskelige aktivitetene som foregår der (Peck et al, 2018, s. 21). Det er nødvendig å innlemmes i et samfunn dersom man skal kunne føle fellesskap og enhet med hverandre. Massey oppfordret derfor alle til å være ansvarsbevisste rundt det faktum at de sosiale relasjonene konstruerer stedet man bor på (2018, s. 132). Hennes måte å tenke om sted på signaliserer at dynamikken mellom menneskemøter og steder er en kompleks prosess.

Når man snakker om relasjoner finner jeg det relevant å trekke inn sosiolog Skjervheim. Han advarer, i likhet med Schibbye, mot å objektivere den andre. Dette gjør man dersom man ser på den andre som et kasus. Da tar man ikke den andres liv på alvor, og man blir en tilskuer til det sosiale som utspiller seg. Man fratår også den andre personen muligheten til å være deltaker i relasjonen. Han mener at vi står i særlig fare for å forholde oss slik til andre

dersom de handler eller sier noe som fremstår som underlig for oss. Man bør tilstrebe å la seg engasjere i den andre. Da kan man forebygge misforståelser og man kan bygge broer mellom mennesker som i utgangspunktet er ulike (Skjervheim, 2022, s. 20-24). Det er naturligvis en stor kompleksitet i hva som skjer når to mennesker møtes. Det er ingen garantier for at møtet blir vellykket bare fordi den ene lar seg engasjere i den andre. Det vil avhenge av mange flere faktorer. For eksempel må den andre være åpen for at noen engasjerer seg i ham/henne. Hvilke erfaringer man har fra tidligere menneskemøter vil også spille inn på hvordan du tolker et møte. Jeg opplever Skjervheim sine ord som en god rettesnor og et fint ideal. Samtidig må man huske at det er mye ved menneskemøter man aldri kan kontrollere eller sikre seg mot.

3.3. Vennskap og emosjoner

Vennskap er en naturlig utvikling i en relasjon. Sosiolog Live Fyrand beskriver vennskap som en gjensidig prosess mellom to parter. Selv om det av og til kan være ulikheter i status, som igjen vil påvirke det som utveksles, skriver Fyrand at gjensidighet til alle tider har preget vennskap (Fyrand, 2005, s. 121). Når en av partene får signaler om at hjelpen man gir settes pris på, kan det gi økt motivasjon til å investere videre i vennskapet. På den måten utvikler relasjonen seg sterkere. Videre skriver Fyrand at vennskap kan gi rom for å både dele følelser (ekspressiv), og å være saks- og oppgaveorientert (instrumentell). Hvordan man samhandler og hvilke aktiviteter eller tjenester som utveksles vil variere. Noen møtes på det emosjonelle plan, mens andre har en mer praktisk orientering. (2005, s. 103).

Vennskap er dog et begrep som kan inneholde mange nyanser. Når man er en venn inntar man en slags rolle overfor den andre. Samtidig kan det oppstå situasjoner der denne rollen kommer i konflikt med andre roller. Frivillige opplever ofte at man kommer i situasjoner der man må spørre seg om man egentlig er en venn, en frivillig eller kanskje en veileder? I relasjoner kan man operere med flere hatter til ulike situasjoner. Noen ganger kan vennskap kreve en forventningsavklaring. Det kan være en forventningsavklaring for sin egen del, eller en avklaring mellom begge parter. Forsker i Statistisk sentralbyrå Anders Barstad undersøkte i 2007 vennskap blant nordmenn i det senmoderne samfunn. Han mener at vennskap fort kan bli et utvannet begrep. Skal man vurdere hvorvidt et vennskap er vellykket og godt,

krever det at man definerer hva man legger i begrepet. Dette blir viktig fordi vennskap kommer i forskjellige former. Et godt vennskap for meg kan kjennetegnes av andre egenskaper enn det som kjennetegner et godt vennskap for deg (Barstad gjengitt i Samfunnsspeilet 1/2009). Vennskap og forståelse er ikke alltid enkelt, men de fleste er enige om at det er fint når det fungerer.

De fleste av våre emosjoner springer ut fra våre sosiale relasjoner, for eksempel følelsene tillit, trygghet, tristhet eller ensomhet (Bericat, 2015, s. 495). Eduardo Bericat er en anerkjent spansk professor i sosiologi. Han har publisert forskning om emosjoner i relasjoner. Jeg velger å la dette stå som teori, da forskningen hans på en god måte skildrer emosjonenes prosesser i oss mennesker. Han skriver at våre følelsesmessige reaksjoner ikke bare avhenger av hva som skjer med oss, men òg hva som skjer med sosiale grupper vi føler tilhørighet med (2015, s. 494). Vi kan glede oss med dem vi føler tilhørighet med dersom de opplever seier, og vi kan sørge med dem vi føler tilhørighet med dersom de opplever tap. Når mennesker opplever at de har noe til felles, dannes det emosjonelle bånd mellom dem som gir for eksempel tillit, glede og samhold. Bericat skriver at følelser er komplekse, men at man kan slå fast at følelser er resultater av sosial interaksjon og dynamikk. Mange følelser er nært knyttet opp til andre. Man kan for eksempel oppleve at frykt fører med seg følelser som bekymring, angst og panikk (2015, s. 503). På den måten genererer følelser enda flere følelser, og følelsene kan også smitte mellom personer i relasjoner.

3.4. Person eller kultur?

Mange teoretikere beskriver betydningen av å bli sett på som hele mennesker. Jeg vil trekke frem mangeårig professor i interkulturell kommunikasjon Øyvind Dahl. Han påstår at det aldri er kulturer som kommuniserer med hverandre, men at det er mennesker som kommuniserer med hverandre (Dahl, 2008, s. 31). I dette ligger det en tanke om at også mennesker fra samme kulturer kan være svært forskjellige. Dahl fremhever med dette menneskers særegenhet. Hvert menneske bærer med seg en egen kultur som er et resultat av egen individuell historie (2008, s. 32). Vi må derfor gå inn i den enkeltes bakgrunn. Det er først da man kan jobbe for å unngå fordommer. Selv om kulturell kunnskap er nyttig, gir ikke kulturelle særtrekk oss tilstrekkelig kunnskap om et menneske (2008, s. 37).

Dahls kjente “kulturfiltermodell” viser sårbarheten som ligger i landskapet mellom avsender og mottaker i interkulturell kommunikasjon. Modellen viser at kulturelle rammer spiller en rolle, men at det samtidig vil være et møte med hverandres tegn og fortolkninger. Egne, individuelle erfaringer og forutsetninger er med på å avgjøre meningsutvekslingen (Dahl, 2001, s. 66). Redaktørene i “Festskrift til Øyvind Dahl” skriver at Dahls individsentrerte interkulturelle kommunikasjon kan redde verden fra utallige misforståelser. Denne typen kommunikasjon kan hindre misforståelser på individnivå like mye som på samfunnsnivå. Målet med Dahls interkulturelle samhandling er å skape en felles mening. Det er derfor nødvendig å lære å kommunisere på tvers av kulturelle skillelinjer (Drønen et al., 2011, s. 8).

Antropologen Clifford Geertz er også opptatt av forholdet mellom person og kultur. Han beskriver kultur som fortolkningsrammer som må ligge til grunn for at vi skal forstå andre menneskers handlinger. Samtidig legger han vekt på at det å forstå andre mennesker (kulturanalyse) ikke er en eksperimentell vitenskap der man søker lovmessighet. Det er snarere en fortolkende vitenskap der man søker mening (Geertz, 1973, s. 20). Han lanserer begrepet “thick descriptions” som dreier seg om at alle lager sine tolkninger av egne og andres handlinger. Disse forestillingene om hva som ligger bak handlinger hjelper oss til å søke mening. Kulturell kontekst spiller en rolle i tolkningen, men likevel vil man ofte må få flere tolkninger av mening ut fra den samme handlingen (1973, s. 6).

3.5. Stereotypier og empati

Høgskolelektor Olav Kasin (2008) viser til Eriksen og Sørheim når han definerer stereotypier som “forenklede beskrivelser av antatte kulturtrekk ved bestemte typer av mennesker, som fungerer grensesettende i forhold til dem” (Eriksen og Sørheim gjengitt i Kasin, 2008, s. 64). Stereotypier dannes når vi plasserer mennesker i båser ut fra antakelser om for eksempel etnisitet, kjønn, opprinnelsesland, hudfarge, sosial eller økonomisk situasjon. Dette blir fort en generalisering om at noe er “typisk” for en gruppe (Kasin, 2008, s. 64-65). Kasin poengterer at det å tilhøre en bås i seg selv ikke er ensbetydende med at menneskene i båsen er like. De kan ha noen trekk til felles, men de bør heller kalles “en serie av mennesker med noen felles kjennetegn” (2008, s. 66).

Flere teoretikere skriver om baksidene ved stereotypifisering. Forskeren Pablo Christoffanini påpeker at stereotypifisering lager skiller uten å ta hensyn til kontekst og historie. Han mener at vi aldri vil kunne få et korrekt bilde av et annet menneske basert på slike fordommer. Han mener at vi må bruke tid, for å unngå at konklusjonene våre om andre blir forhastede (Christoffanini, 2004, s. 86). Vi har lett for å lage og opprettholde våre "representasjoner av andre". Christoffanini mener at stereotypifisering kan skjule ideologier. Ideologier er konstruksjoner som kommuniserer en virkelighet for oss; sånn er vi, og sånn er andre. Det kan ligge mye skjult maktutøvelse i slik tankegang, mener han (2004, s. 78-88).

Empati kan være et sentralt virkemiddel i å motvirke stereotypifisering. På samme måte kan stereotyper være en barriere for utviklingen av empati (Zhu gjengitt i Calloway-Thomas et al, 2017, 34). Calloway-Thomas et al går så langt som å si at empati er den viktigste faktoren i alt som har med interkulturell forståelse å gjøre. Empati vil si å ha fokus på individet fremfor gruppen individet tilhører (2017, s. 32). Man velger å sette seg inn i den enkeltes perspektiv og søke forståelse for den enkeltes situasjon. Også Liisa Salo-Lee nevner empati som en av byggesteinene i en sunn relasjon. Hun mener at dialog er mer enn en lingvistisk samtale, og at empati som bestanddel må være tilstede for at dialogen skal bli meningsfull (Salo-Lee, 2006, s. 135-136).

Calloway-Thomas et al sin modell om "empathetic literacy" er en konkretisering av empatiske prinsipper. Kapittelforfatterne skriver at empati dreier seg om:

- 1) "*Global respect*": Alle har en verdighet i kraft av å være menneske. Dette grunnsynet må ligge i bunn, tross uenigheter.
- 2) "*Mutuality*": Vi må øke fokuset på hva vi har til felles. Hva er det som forener oss? Du må være villig til å utforske verdier du ikke deler.
- 3) "*Trust*": Tillit forteller et annet menneske at du har tro på dens ideer og at du tar vedkommende på alvor.

(Calloway-Thomas et al., 2017, s. 36-37).

3.6. Sosial kapital

Norges forskningsråd publiserte i 2005 en rapport om begrepet sosial kapital i norsk kontekst. Norske forskere sammenfattet den kunnskapen som forelå. Det finnes nyere teori

enn denne, blant annet boka "Sosial kapital i Norge". Selv om jeg vil komme innom begge to, bruker jeg forskningsrådets rapport i størst grad, fordi jeg opplever den grundig, ryddig og klargjørende om flere aspekter ved begrepet sosial kapital. I tillegg er den skrevet av et bredt utvalg norske samfunnsforskere.

Det er fire forskere som har utviklet begrepet sosial kapital: Bourdieu, Putnam, Coleman og Loury (Norges forskningsråd, 2005, s. 7). Disse fire har ulike vektlegginger av begrepet. Norges forskningsråd sammenfatter begrepet slik: "Sosial kapital betoner at fellesskap, nettverk, tillit og gjensidighet mellom mennesker er viktig" (2005, s. 13). Sosial kapital handler også om et gjensidig engasjement for fellesskapets beste (2005, s. 17). Vi kan si at det dreier seg om forbindelser mellom enkeltmennesker. De utdyper det med at å si at "sosial kapital virker som smøreolje i samfunnsmaskineriet, og fremmer samarbeid og oppnåelse av viktige mål" (2005, s. 7).

Robert Putnam er i sin kjente bok "Bowling alone" opptatt av sosial kapital som brobyggende (bridging) sammenbindende (bonding). Han skiller mellom disse to funksjonene. Brobygging handler om å koble mennesker nærmere hverandre ved å bygge bro mellom ulike grupper mennesker. Når slike fellesskap dannes på tvers kan det inkludere mye forskjellighet. Sammenbinding er mer innadventd og handler om at sosial kapital gir den enkelte støtte og oppbacking innad i en gruppe. Disse sammenbundne fellesskapene preges av tillit og lojalitet. Han kaller den sammenbindende funksjonen for et sosiologisk "superlim" i samfunnet (Putnam, 2000, s. 20-24). Putnam vektlegger sosial kapital som en kollektiv ressurs som individer kan nyte godt av. Sosial kapital dannes som resultat av personers investering i tid, krefter og oppmerksomhet. Sosial kapital blir et offentlig gode som flere enn de personene som selv har investert tid, krefter og oppmerksomhet, kan dra fordel av (Norges forskningsråd, 2005, s. 7).

Putnam fokuserer også på tillit i nettverkene. Han beskriver tillit som en nøkkelingrediens, hvor begge parter i et nettverk har gjensidig tillit til at den ene hjelper den andre etter behov (Putnam, 2000, s. 135-137). Han poengterer at nettverk ikke bare genererer tillit, men at nettverk også *formidler* tillit. Norges forskningsråd viser til et sitat fra Putnam i et vedlegg til

forskningsrådets rapport: "I trust you, because I trust her and she assures me that she trusts you" (Putnam gjengitt hos Norges forskningsråd, 2005, s. 45).

Der hvor Putnam vektlegger sosial kapital som en kollektiv ressurs, er Pierre Bourdieu mer opptatt av individperspektivet. Bourdieu beskriver sosial kapital som noe enkeltpersoner kan bygge opp, holde for seg selv og bruke til å fremme egne interesser. Han vektlegger "bonding" i sin beskrivelse av begrepet. Hvilken posisjon den enkelte har i et miljø blir bestemt av mengden av deres sosiale kapitaler og av hvilke strategier man bruker til å forfølge sine mål. Ulik tilgang til sosial kapital bidrar til ulikheter og maktforskjeller i samfunnet. Han poengterer også at sosiale nettverk må vedlikeholdes for å overleve. Det må investeres i relasjonene, og man må sørge for at alle involverte får noe igjen for forbindelsene (Norges forskningsråd, 2005, s. 18-19).

Norges forskningsråd relaterer begrepet sosial kapital til integrering av innvandrere. De knytter det særlig til Putnam sin tanke om "bridging". Da forstås sosial kapital som et verktøy for å forstå mulighetene i integreringsarbeidet, også i frivillig sektor. Sosiale nettverk hvor man utveksler holdninger, verdier og tillit er helt sentralt for å forklare trekk ved samfunnsutviklingen, herunder også hvorvidt innvandrere integreres (Norges forskningsråd, 2005, s. 13). Også Ødegård et al, som jeg presenterte under punkt 2.3 (tidligere forskning), relaterer sosial kapital til integrering. De bruker teorien om sosial kapital som forståelsesramme for koblingen mellom frivillighet, fellesskap og integrering. De skriver at "bonding" er viktig for å koble sammen individer som har noe til felles. Og at "bridging" bidrar til å koble sammen individer på tvers av ulikheter. Lokalsamfunn må legge til rette for arenaer og møteplasser som gir fellesskap, deltakelse og tillit. Dette kan gi økt tilgang på nyttig informasjon og relasjoner som kan bli viktige (Ødegård et al., 2014, s. 8-9).

Putnam har også fått kritikk for sine teorier om sosial kapital. Samfunnsforskerne Wollebæk og Seggaard kritiserer Putnam for å gå for langt i sin beskrivelse av nettverk og tillit. De mener at ikke alle nettverk nødvendigvis genererer tillit mellom mennesker. De mener at forbindelser mellom mennesker er for komplekse til at man kan definere sosial kapital som utelukkende positivt til enhver tid. Asymmetri i relasjoner i nettverk kan av og til resultere i

uheldige utfall der sosial kapital ikke blir en positiv ressurs (Wollebæk & Seggaard, 2011, s. 30-37).

3.7. Immigrantperspektivet

Den svenske professoren Lisa Salo-Lee har skrevet mye om integrering og interkulturell kompetanse. Hun presenterer flere perspektiver på hva som bør kjennetegne en interkulturelt kompetent person. Et av perspektivene kaller hun for The Immigrant Perspective: "They here". Hun ønsker at vi skal innta immigrantens ståsted. Hun skildrer viktigheten av vertslandets gjestfrihet og imøtekommelse. Immigrantenes lærings- og integreringsprosess avhenger blant annet av hvorvidt vertsfolket kommuniserer med dem, skriver hun. Hvordan vertsfolket forholder seg til dem vil vises igjen i mellommenneskelige relasjoner, men man kan også oppdage det i fremstillinger i media (Salo-Lee, 2006, s. 133-134).

Salo-Lee er opptatt av holdninger blant vertsfolket i integreringsprosessen. Hvor åpen er man? Hvordan blir den nye møtt av majoriteten? På samme tid presiserer hun at det å lykkes med integrering innebærer en gjensidig innsats og prosess. I tillegg til at migranten må være åpen for forandring, må verten ha en sensitivitet, forståelse, empati for den andre. Holdninger som dette vil fremme migrantenes deltakelse i det nye samfunnet, tror Sale-Lee. Da kan det skapes dialog, som i bunn og grunn handler om å ha en orientering mot den andre (2006, s. 137-138).

Salo-Lee presenterer også andre perspektiver på det å være interkulturelt kompetent. Blant annet snakker hun om The Expatriate Perspective: "We there". Der ligger fokuset på utflytter-perspektivet. Hun viser til psykolog Kealey som skildrer hvilke personlige egenskaper som gir interkulturell kompetanse hos utflytterne. Der nevnes for eksempel personlig tilpasning, kulturforståelse, selvinnsikt, og ikke minst evnen til relasjonsbygging. De siste to perspektivene som Salo-Lee presenterer går jeg ikke inn på her, men de handler om globale, felles perspektiver. Der er hun opptatt av at vi alle både "reiser" og "ankommer" steder i verden til ulike tider. De fleste av oss inntar alle disse ulike rollene i løpet av livet. De ulike perspektivene hos Salo-Lee trenger ikke å utelukke hverandre. Jeg opplever tvert imot

at de alle skildrer noe viktig fra sine ulike vinkler. Jeg opplever at Salo-Lee sitt poeng er å skape bevissthet rundt hvordan vi kan balansere disse perspektivene for best mulig å kunne leve sammen. Den norske professoren Gunhild Odden er inne på noe av det samme. Odden ber oss om å huske at en innvandrer alltid vil være en utvandrer på samme tidspunkt. Hvilket ord man bruker handler om hvilket perspektiv man vil innta (Odden, 2018, s. 21-25).

4.0. Metode

4.1. Vitenskapsteoretisk forankring

4.1.1. Den hermeneutiske sirkel

Oppgaven min baserer seg på et hermeneutisk kunnskapssyn. Hermeneutikk kan oversettes med fortolkningslære eller forståelselære (Krogh, 2014, s. 9). Hvordan er det i det hele tatt mulig å forstå?, spurte filosof Hans Georg Gadamer, som med sitt verk "Sannhet og metode" fra 1960 står som en bauta innen hermeneutisk tankegang. Gadamer så på forståelse som noe som skjer med oss (2014, s. 38-40). All menneskelig samhandling er til syvende og sist fortolket meningsinnhold (2014, s. 68-69). Gadamer relanserte den hermeneutiske sirkel, som en illustrasjon på hvordan forståelse oppstår. Forskeren blir, sammen med det som forskes på, en likeverdig del av sirkelen, hvor begge parter nåtid og fortid smelter sammen (Drønen, 2011, s. 19-21). På den måten blir forståelse en dialog som går i sirkelbevegelser. Jeg som forsker stiller spørsmål til informantene, informantene svarer og korrigerer mine antakelser, og jeg vender tilbake til spørsmålet med ny innsikt. I prosessen får man hjelp til å stille nye, bedre spørsmål. Dette erfarte jeg for eksempel ved at jeg endret litt på ordlyden i noen spørsmål etterhvert som jeg gjorde intervjuer, da jeg erfarte at formuleringene mine ikke ble forstått slik jeg tenkte på forhånd. Kunnskap og forståelse er noe som skapes mellom meg og informantene. "Dette *mellom* er hermeneutikkens sanne sted" (Gadamer, 2010, s. 334).

Det finnes også innslag av både fenomenologi og sosialkonstruktivisme i min oppgave. Fenomenologi fordi jeg vektlegger informantenes erfaringsverden når jeg skal finne sakens kjerne (Zahavi, 2014, s. 208). Sosialkonstruktivisme fordi jeg har fokus på kontekst og relasjoner som sosiale fenomener der vi danner våre oppfatninger i samspill med andre (Rasborg, 2013, s. 403-404). Likevel opplever jeg hermeneutikken som aller mest treffende for min oppgave. Hermeneutisk tankegang er i sin helhet mer beskrivende for mine metodiske valg og for hvordan jeg forholdt meg til hele min kunnskapsreise. Thagaard mener at kvalitativ metode alltid vil basere seg på at forståelse kommer av fortolkninger (s. 33-34).

4.1.2. Enkel, dobbel og trippel hermeneutikk

De frivillige gav meg sine fortolkninger av relasjonene de stod i. I intervjuene opplevde jeg her hermeneutikk på flere nivåer. Der og da fortolket både jeg og informantene vår egen situasjon, noe Fretheim beskriver som enkel hermeneutikk (Fretheim, 2011, s. 35). Samtidig gjorde både jeg og informantene doble fortolkninger; informantene baserte sine fortellinger på oppfatninger av andres fortolkninger (for eksempel innvandrerne de snakket om). Jeg på min side gjorde egne fortolkninger av fortellingene som informantene la frem (2011, s. 36). Til slutt var det også tydelige spor av trippel hermeneutikk, som Fretheim beskriver som “andre faktorer som spiller inn i kommunikasjonen” (2011, s. 39). Informantene var for eksempel opptatt av en rekke forhold “utenfra” som påvirket både dem og innvandrerne. Dette gjaldt eksempelvis samfunnet man lever i, politikk som føres, tro og religion, og asymmetri i makt mellom frivillig og innvandrer. Alle disse forholdene, og enda flere, bidrar til å sette preg på den endelige forståelsen.

4.1.3. Egne forforståelser

Betydningen av forskerens eget utgangspunkt er sentralt i hermeneutisk tankegang. Målet mitt har vært å være mest mulig åpen for innsikt, å søke forståelse uten å ha altfor stramme briller på, men at jeg samtidig erkjenner forforståelsene mine (Krogh, 2014, s. 49). Jeg var klar over at jeg kom utenfra siden jeg ikke har vært en del av det frivillige integreringsarbeidet i denne kommunen. Samtidig opplevde jeg å ha tilstrekkelig kunnskap og erfaringer til å kunne møte informantene på dette temaet. Jeg opplevde i stor grad at min egen erfaring fra å ha vært “innvandrer” i et fremmed land, spilte en rolle i mine forforståelser om temaet. Det samme gjorde dette masterstudiet, der jeg følte at jeg tok med meg teorier og fagstoff som jeg hadde lest meg opp på - inn i møtene med informantene. Thomassen skriver at “det er bare på bakgrunn av en forståelse en allerede har, at vi kan gripe en mening, også i det nye som møter oss” (Thomassen, 2006, s. 86). Hva jeg har regnet som funn, hvilke spørsmål jeg har valgt å stille og hvilken teori jeg har valgt å ta med - avhenger i stor grad av min tolkning, bagasje og erfaring.

4.2. Begrunnelser for forskningsmetodiske valg

4.2.1. Kvalitativ forskningsmetode

Valg av metode må stå i samsvar med problemstillingens art og hvordan den best kan besvares. I praksis må en sørge for at den type datamateriale man får gjør det mulig å analysere det man faktisk ønsker å analysere. Dette er en forutsetning for å nå målet om at kunnskapen man kommer fram til er vitenskapelig begrunnet (Thomassen, 2006, s. 43). I så måte var det naturlig for meg å velge kvalitativ forskningsmetode, da “kvalitative tilnærminger gir grunnlag for at vi kan fordype oss i og utføre intensive analyser av de sosiale fenomenene vi studerer” (Thagaard, 2008, s. 12). Problemstillingen min handler nettopp om hvordan de frivillige *opplever* sine relasjoner med innvandrere. Det ble derfor nødvendig at jeg fikk fram informantenes subjektive historier og perspektiver. Kvalitativ metode gav meg anledning til å stille direkte spørsmål som jaktet etter informantenes egenopplevde virkelighet. Data fra intervjuene ble tatt opp på lyd og deretter omgjort til transkribert tekst. Datamateriale i form av tekst er et karakteristisk trekk ved kvalitativ metode (Thagaard, s. 13). Tekstmaterialet mitt viste meg, gjennom informantenes perspektiver og utsagn, noen viktige *kvaliteter* om relasjonene mellom frivillige og innvandrere.

Thagaard beskriver kvalitativ metode som en tillitsfull subjekt-til-subjekt-relasjon mellom forsker og informant (Thagaard, 2008, s. 16). Jeg opplevde i stor grad at det var avgjørende for datainnhenting at jeg oppnådde tillit hos informantene og la frem prosjektet mitt på en oppriktig måte overfor dem. Denne tillitsfulle relasjonen er med på å skille kvalitativ metode fra kvantitativ metode. Ved kvantitativ metode kunne forskningsprosessen i større grad vært preget av distanse til informantene, men da ville jeg på en annen side ikke kunne innhente såpass dyptgående kunnskap om akkurat mitt emne. Kvale & Brinkmann støtter opp under viktigheten av en tillitsfull relasjon. De skriver at forskerens rolle i kvalitativ metode må basere seg på empati, sensitivitet og integritet hvis man kunne innhente relevant kunnskap. På den måten blir forskeren i seg selv det viktigste instrumentet man har i prosessen (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 108).

4.2.2. Intervju

Fordi jeg var interessert i den enkelte frivilliges perspektiver og erfaringer, valgte jeg å gjøre individuelle intervjuer. Til noen få informanter sendte jeg intervjuguiden på forhånd. Dette gjaldt dem som jeg ikke kjente så godt til fra før, eller de som jeg var usikker på om ville passe til studien. Intervjuene ble gjennomført i løpet av to måneders tid. Noen ble gjennomført hjemme hos informanter, noen hjemme hos meg og én via telefon. Jeg opplevde det både strategisk og nyttig å bruke lydopptaker, da dette gav meg anledning til å være tilstede i samtalen. Umiddelbart etter alle intervjuene førte jeg logg med sentrale stikkord over hva som preget samtalene, noe som bidro til å lettere kunne skille mellom informantene i etterarbeidet.

Spørsmålene i intervjuguiden fikk dem til å fortelle med god flyt, og jeg satt igjen med inntrykk av at vi fikk til en dialog der jeg kunne komme med relevante oppfølgings spørsmål som førte samtalen videre. Kvale & Brinkmann skriver at kunnskapen som oppstår gjennom intervju ikke bare er noe som blir funnet eller gravd frem, men noe som skapes aktivt gjennom spørsmål og svar mellom intervjuer og informant i fellesskap (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 77). Det var litt ulikt hvilke spørsmål som ble viet mest oppmerksomhet i intervjuene, og noen spørsmål opplevdes både mer og mindre relevante for de ulike informantene. Sånn sett plasserer intervjuene seg under kategorien delvis strukturerte intervju. Å jobbe på denne måten hjalp meg til å holde meg innenfor problemstillingen, men samtidig være åpen for den dynamiske prosessen som et intervju er. Denne balansegangen skildres hos Kvale & Brinkmann som en balanse mellom tematikk og dynamikk på samme tidspunkt (s. 163). Jeg opplevde å ha en grunnstruktur med tematiske spørsmål, men at jeg likevel ikke var fastlåst i bevegelsesmulighetene.

4.2.3. Abduktiv teoretisk fremgangsmåte

I arbeidet med å sette relevant teori i sammenheng med data, har jeg latt meg inspirere av å arbeide et sted mellom induktiv og deduktiv fremgangsmåte. Der induktiv metode først innhenter data for så å velge teorier som passer, vil deduktiv metode starte med å finne teorier som man deretter tester opp mot data (Tavory & Timmermans, 2014, s. 5). Midt imellom har man abduktiv metode. Abduksjon søker og formulerer forklaringer på data (2014, s. 38). Jeg valgte denne fremgangsmåten fordi jeg ikke ønsket å binde meg for stramt

opp til teori på forhånd. Jeg kunne ikke vite helt sikkert på forhånd hvilke temaer som ville “treffe” informantene mest. Samtidig opplevde jeg å ha tilstrekkelig teoretisk anelse til å kunne utforme intervjuguiden. Ved å utforme intervju spørsmålene formulerte jeg noen hypoteser om teoretiske begreper jeg trodde kunne bli relevante. Etter å ha utført intervjuene landet jeg enda sikrere på hvilke av hypotesene/teoriene som faktisk ble relevante og mest beskrivende. På denne måten brukte jeg abduksjon som “kvalifisert gjetning” på teorier. Jeg opplevde det positivt å ha en åpen dør til teorien, for det gav meg rom til å reflektere sammen med informantene, noe jeg tror førte meg nærmere en besvaring av problemstillingen.

4.2.4. Valg av informanter

I utgangspunktet ønsket jeg et breddeutvalg av informanter. Med dette mener jeg en bredde i type engasjement, organisatorisk tilhørighet, alder og kjønn. Jeg hadde en tanke om at jeg ville få større variasjon i datamaterialet ved å intervju frivillige fra ulike sammenhenger i kommunen, fremfor å samle informanter fra én organisasjon. Når jeg gikk i gang med å rekruttere innså jeg ganske raskt at miljøet av mennesker som engasjerer seg i integreringsarbeid er relativt lite innad i en kommune. Det eksisterte ikke så mange ulike arenaer som jeg hadde sett for meg. Jeg rådførte meg med lederen for det nærmeste asylmottaket, og det samme gjorde jeg med lederen for den kommunale frivillighetssentralen. Hos sistnevnte fikk jeg kontaktinformasjon til noen aktuelle kandidater. Jeg var også i kontakt med leder for KIA (Kristent Interkulturelt Arbeid) som gav meg flere kandidater. Samtlige av nøkkelpersonene jeg rådførte meg med i rekrutteringsfasen fremhevet KIA som den største aktøren med det største frivillige nettverket som var spisset på relasjonsskapende integreringsarbeid i kommunen.

Av denne grunnen representerer et flertall av informantene KIA-relatert arbeid. Dette anser jeg som en naturlig gjenspeiling av at KIA driver utelukkende arbeid rettet mot integrering, mens både frivillighetssentral, sanitetsforeninger og hjelpeorganisasjoner har integreringsarbeid som ett av mange felt de engasjerer seg i. Derfor er det færre spesialiserte “ildsjeler” å ta av i disse organisasjonene. Samtidig er jeg glad for at jeg også fikk rekruttert noen få informanter fra andre organisasjoner enn KIA. Et par av informantene representerer sanitetsforening og frivillighetssentral. Når det gjelder bredde i organisatorisk

tilhørighet handler ikke dette om at oppgaven har et organisatorisk fokus. Oppgaven dreier seg om det relasjonelle mellom mennesker, og ikke hvordan organisasjoner drifter sitt integreringsarbeid. Derfor er også noen av informantene såkalt organisatorisk uavhengige. De driver fram sine relasjoner av selvstendig initiativ, for eksempel ved å tilbringe tid på asylmottaket eller at de på ulikt vis innlemmer relasjonene i sin hverdag.

Jeg argumenterer for at 7 var et passende antall informanter. Dette begrunner jeg med at informantene gav meg såpass gode og utfyllende data. Selv om flere av informantene tilsynelatende driver med samme type relasjonsarbeid, gav de meg likevel ulike eksempler, historier og de fremhevet ulike fokusområder ved sine relasjoner. Et annet argument for 7 informanter er at jeg under de siste intervjuene opplevde at jeg begynte å få mye av den samme type data om igjen. Det opplevdes derfor rimelig å avslutte på tallet 7. "En retningslinje for omfanget av kvalitative utvalg er at antall deltakere ikke bør være større enn at det er mulig å gjennomføre omfattende analyser" (Thagaard, 2018, s. 59). Dette kan jeg relatere til, da jeg erfarte å få store mengder godt materiale fra hver og en av informantene. Samtlige av dem opplevdes som "riktige" personer å intervju. Det kunne fort ha blitt mer overfladiske analyser dersom jeg la til flere informanter. Jeg kunne endt opp med mye materiale som aldri ble brukt, slik Furseth & Everett også påpeker (Furseth & Everett, 2020, s. 143). Derfor er min erfaring at antallet informanter også samsvarer godt med oppgavens omfang, størrelse og tidsaspekt.

Kriteriene for deltakelse var at informantene måtte være frivillige og dermed ikke lønnet for sitt engasjement. De måtte også være aktive i å danne relasjoner med innvandrere i den gitte kommunen. Blant informantene var det 4 kvinner og 3 menn. Aldersspennet varierte fra 30-årene og opp til 70-årene. Det ene intervjuet bestod av et ektepar, noe jeg regnet som to informanter, men ett intervju. Det krevde en del tid og innsats å finne de yngste informantene. Dette kan muligens delvis forklares med at pensjonister eller eldre mennesker kan ha mer tid og kapasitet til å drive med frivillighet. Frivillighetsbarometeret fra året 2020 viste at eldre i større grad enn unge vektla det sosiale aspektet ved frivillig innsats (Frivillighet Norge, 2021). Flere av informantene reflekterte selv over nettopp dette da jeg fortalte om vanskene med å få tak i unge informanter. Flere undret seg om det kan skyldes at unge i større grad får dekket sine sosiale behov gjennom eget liv, jobb, egen familie og egen

timeplan. Jeg ser det uansett som positivt for oppgaven min at jeg til slutt fikk tak i et par yngre informanter som kunne gi meg perspektiver fra sin generasjon.

Både det faktum at det var krevende å finne stor nok bredde i utvalget innad i kommunen, og at det var krevende å finne yngre informanter, anser jeg som funn i seg selv. Det la føringer for hvordan jeg måtte gjøre metodiske overveielser underveis.

4.2.5. Temaanalyse

Jeg bygget opp intervjuguiden slik at den bestod av flere undertemaer. Hensikten med dette var å sikre at jeg innhentet data om alle de sentrale begrepene i min problemstilling, og dermed også begge underforskningsspørsmålene. Undertemaene gjaldt hverdagsintegrering, frivillig engasjement, relasjoner og nettverk, samt et åpent tema der jeg ville finne ut hva som kjennetegnet relasjonene. Fremgangsmåten for å analysere data ble derfor temaanalyse. Ifølge Thagaard består temaanalyse av å lage tematiske kategorier og deretter sammenligne data fra alle informantene om samme temaer (Thagaard, 2018, s. 151-152).

Jeg har latt meg inspirere av to analysemetoder innen kvalitativ forskning. Den ene er Kirsti Malterud sin systematiske tekstkondensering. Hennes analysemetode består av koding på fire trinn, som bidrar til innholdsmessig oversikt (Malterud, 2012). Hun skriver at metoden "aims for thematic analysis of meaning and content of data across cases" (2012, s. 802). Den andre inspirasjonen min er Virginia Braun og Victoria Clarke sin tematiske analyse. Deres metode bygger på seks trinn, men innholdet er mye av det samme som hos Malterud (Braun & Clarke, 2006). Kvalitativ forskning er ikke en eksakt matematisk vitenskap. I analysearbeidet må man derfor jobbe både systematisk og med innlevelse og tolkning. Over tid vil man få en forståelse av datamaterialet (Thagaard, 2018, s. 13-15). Derfor har jeg heller ikke fulgt noen av disse analysemetodene slavisk. Jeg har derimot hatt dem i bakhodet mens jeg har formet min egen analyse-vei; Parallelt med at jeg har lest gjennom transkripsjonene mange ganger, har jeg laget tematiske koder og innholdsmessige overskrifter. Jeg har brukt fargemarkører for å sortere informantenes sitater under relevante koder og overskrifter. Funnene har blitt til både som et resultat av et helhetsinntrykk, og som resultat av direkte

sammenligning av informantenes svar. Jeg startet med 8 tematiske fargekoder, men endte opp med 4 stykker som står som mine hovedfunn.

4.3. Forskningsetiske vurderinger

Det at jeg gjorde opptak av intervjuene innebar at selve stemmene til informantene utgjorde personopplysninger. I tillegg til opptakene, bestod datamaterialet mitt av noen grunnleggende personopplysninger for å skille informantene fra hverandre. Derfor meldte jeg tidlig prosjektet mitt til Norsk senter for forskningsdata (nå: SIKT), som er et nasjonalt organ for å sikre at forskning skjer i tråd med forskningsetiske normer. Disse normene finner man blant annet i NESH sine retningslinjer. Her står det noe som var spesielt aktuelt for mitt prosjekt, nemlig at forsker hele veien skal bevare informantenes integritet, altså unngå at personopplysninger kan identifisere dem (De nasjonale forskningsetiske komitéene, 2021). SIKT godkjente søknaden min i mai 2022. Godkjenningen fra dem har gjort meg trygg på at prosjektets håndtering av data er innenfor lovverket nedfelt i Forskningsetikkloven. Denne loven sier blant annet at forsker skal opptre med aktsomhet for å sikre at forskningen skjer i henhold til forskningsetiske normer (Forskningsetikkloven, 2017).

Med godkjenning fra SIKT gikk jeg i gang med å rekruttere informanter. Jeg sendte dem på forhånd et informasjonsskriv/samtykkeskjema, hvor jeg fikk tilbake et signert samtykke på deres frivillige deltakelse. Deres signatur baserte seg på at de hadde fått informasjon om sine rettigheter i prosessen, som retten til å trekke seg og retten til innsyn i materialet. I tillegg stod det eksplisitt at personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Til slutt signerte de også på at de hadde fått anledning til å stille spørsmål om prosjektet (De nasjonale forskningsetiske komitéene, 2021).

Underveis i intervjuprosessen innså jeg at det kunne bli krevende å bevare informantenes anonymitet når jeg skulle fremstille deres erfaringer og historier i oppgaven. Dette fant jeg krevende fordi miljøet jeg studerte i kommunen var forholdsvis lite, og forbindelsene mellom aktørene i miljøet kunne være mange. Derfor har jeg valgt å anonymisere selve kommunen i oppgaven. Når problemstillingen nå lyder "... i en kommune på sørvestlandet", har jeg bevisst valgt å utelate geografisk informasjon. Utelating av både geografisk og biografisk informasjon om informantene kan være tjenlig når man skildrer mindre miljøer

(Thagaard, 2018, s. 205). Av samme grunn har det vært viktig for meg å formulere historier om tredjepersoner konfidensielt, slik at heller ikke innvandrere det fortelles om skal kunne spores. Før oppgaven innleveres er den blitt sendt til informantene for gjennomlesing.

4.4. Validitet, reliabilitet og generaliserbarhet

Vurdering av denne studiens validitet handler om hvorvidt data er treffende og relevant for spørsmålet som forskes på (Furseth & Everett, 2020, s. 144). I dette tilfellet kan man problematisere hvorvidt det er mulig å snakke om hverdagsintegrering uten å snakke med innvandrerne selv? Jeg har bevisst valgt å anse de frivilliges erfaringer som empiri i denne sammenheng, fordi de kan si meg noe om hvordan de opplever at relasjonene kan ha betydning for hverdagsintegrering. Thomassen skriver at all forskning i bunn og grunn baserer seg på erfaringsvitenskap, og må begrunnes i et erfaringsmateriale i en eller annen forstand (Thomassen, 2006, s. 78). Når de frivillige forteller meg om sine erfarbare forhold, blir også den hermeneutiske sirkel svært relevant. De frivillige bidrar til å skape data gjennom hvordan de forstår og fortolker fenomener (2006, s. 90). Dette anser jeg som gyldig data. Et annet viktig tiltak for å sikre validitet i studien, var at jeg utarbeidet intervjuguiden med spørsmål som målrettet ville hjelpe meg på veien mot å besvare problemstillingen. På den måten ble det en forbindelse mellom datamaterialet og problemstillingen som skulle besvares.

Reliabilitet på sin side handler om hvor pålitelig datamaterialet er, og dette vil avhenge av at data er samlet inn på en systematisk og vitenskapelig måte (Thagaard, 2018, s. 187-188). Ved åpen og transparent fremleggelse av alle steg i prosessen, mener jeg å ha sikret etterprøvbarhet av prosjektet. Etterprøvbarhet er en sentral norm i forskeres etiske retningslinjer (De nasjonale forskningsetiske komitéene, 2021). Jeg anser det derfor som sannsynlig at en annen person ville kunne komme frem til noenlunde samme funn. At jeg har hatt en bevissthet rundt konteksten for datainnsamlingen, er også et argument for reliabilitet. Dette handler om at jeg har vært opptatt av hvordan jeg har fremstått for informantene, der målet har vært en tillitsfull relasjon tross at jeg ikke har vært en "insider" i miljøet fra før.

Spørsmålet om hvorvidt resultatene kan generaliseres er nært relatert til antall informanter, samt hva som er studiens formål (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 148). Å ha snakket med 7 personer i én kommune gjør ikke funnene mine generaliserbare til å kunne gjelde overalt. Funn innenfor et kvalitativt tema som dette vil inneholde mange variabler ut fra hvilket sted man forsker på og hvem man intervjuer. Jeg argumenterer likevel for at denne studien kommer fram til noe viktig om hva relasjoner mellom frivillige og innvandrere kan bety. Funnene fra kommunen jeg har forsket på blir således et eksempel på mulighetene og effektene som kan oppstå ved at slike relasjoner bygges. Det kan dermed være til inspirasjon. Det er ikke uten videre usannsynlig at relasjonenes betydning for hverdagsintegrering vil kunne gi tilsvarende effekter andre steder.

5.0. Presentasjon av funn fra analysen

Analysen har resultert i 4 hovedfunn, som jeg i dette kapittelet vil presentere kort. Funnene står som en sammenfatning av de erfaringene hos informantene som jeg mener stod fram tydeligst. Jeg har i analysearbeidet hatt fokus på at både problemstillingen og de to underforskningsspørsmålene skal besvares. For å gjøre det mer oversiktlig har jeg sortert funnene mine under de to underforskningsspørsmålene. Til sammen mener jeg at jeg besvarer spørsmålet i hovedproblemstillingen.

5.1. Funn om hva som kjennetegner relasjonene mellom frivillige og innvandrere

“Venner” fremfor “integreringsprosjekter”

Et sentralt helhetsinntrykk var at nærmest samtlige informanter snakket om innvandrere som sine venner. Der jeg som forsker tilnærmet meg temaet med faglige termer som “innvandrere”, “nye landsmenn”, “flyktninger”, brukte informantene et mye mer emosjonsbasert språk. De fortalte at de hadde kontakt med en venn her, en venn der, og at de inviterte venner hjem til seg. De var en del av hverandres liv. Flere påpekte at de ikke så på innvandrerne som prosjekter der målet var integrering, men snarere oppriktige relasjoner bygget på et ønske om å være et medmenneske. På samme måte som at vennskap gav glede, fortalte de også om en bakside med sorg og sårhet hvis for eksempel innvandrerne ble flyttet eller tvangsreturnert. Derfor var både vennskap og emosjoner noe som kjennetegnet relasjonene. Informantene hadde tanker om hvordan vennskap bidro til hverdagsintegrering.

Individuell tilnærming

Informantene var opptatt av å møte hver enkelt innvandrer på en god måte. I svarene de gav meg lå det en grunntanke om å bli kjent med det spesifikke mennesket. De ønsket å ha personen i fokus, ikke kulturen. De ønsket at mennesker skulle føle seg sett. For å oppnå dette brukte de verktøy som lytting, empati, nysgjerrighet, samt at de avdekket behov hos den enkelte. De hadde også tanker om hvordan de forholdt seg til stereotyper og fordommer. Relasjonene ble kjennetegnet av en individuell tilnærming fra informantens side. De gav eksempler på hvordan denne tilnærmingen ble viktig for den konkrete

hverdagsintegreringen. Det var også interessant å se hvor mange informanter som vektla viktigheten av at man får være seg selv. Det gjaldt ikke bare innvandrerne, nei, de var også opptatt av at de som frivillige brukte seg selv og sine egenskaper i relasjonene. Det gjorde det lettere også for innvandrerne å kunne være seg selv. Informantene brukte egne interesser til å dyrke frem gode opplevelser sammen med innvandrerne. Like fullt var de opptatt av å hjelpe informantene til å bevare sin egen identitet. Informantene var interessert i de faktorene som preget livene til innvandrerne før de kom til Norge, og de spilte aktivt på disse.

5.2. Funn om hva hverdagsintegrering er og hvilken rolle frivillige spiller i den

Hverdagsintegrering = fellesskap

Informantene hadde tanker om hva hverdagsintegrering handler om og hva det bør være. De knyttet hverdagsintegrering opp til fellesskap. Fellesskap dreier seg om det å ha noen å dele det hverdagslige med. Hverdagsintegrering forutsetter fellesskap. De erfarte at de sosiale relasjonene sentrerte seg rundt opplevelsen av å ha noe til felles. Dette bidro til at man som frivillig og innvandrer kunne jobbe mot et felles mål. Relasjonene bandt dem sammen, og fellesskapet ble kjennetegnet av et lim som holdt det hele sammen. De beskrev nærmiljøet som den viktigste arenaen for hverdagsintegrering. I nærmiljøet kunne de tilstrebe målet om at innvandrere kunne få være ressurser for andre, på samme måte som de frivillige var ressurser for innvandrerne. Brobygging mellom frivillige og innvandrere bidro til en utvidelse av nettverk som kunne komme innvandrerne til gode.

Frivillige dekker udekte behov

Samtlige informanter opplevde at de som frivillige fylte noen behov hos innvandrerne de hadde relasjoner til. De hadde tanker om sine roller i forhold til det offentlige hjelpeapparatet. Disse tankene handlet ikke nødvendigvis om en negativ holdning til kommunale tjenester. Det handlet mer om at de opplevde at de som frivillige hadde et større handlingsrom overfor innvandrerne. Et viktig stikkord som kom fram var tid. Tid ble nevnt hos 6 av 7 informanter som en vesentlig faktor for handlingsrommet. Når informantene skulle beskrive sine roller som frivillige, ble det å dekke mellommenneskelige behov nevnt. Det ble også nevnt at relasjonene bygget på en ideell innstilling til medmennesker. De hadde utallige eksempler på dette i praksis.

6.0. Drøfting av funn

6.1. Noen forord om drøfting

I dette kapittelet vil jeg drøfte funnene mer inngående i lys av teori og tidligere forskning. Under hvert hovedfunn har jeg satt opp underoverskrifter som bidrar til å belyse funnene og strukturere teksten. Datamaterialet mitt er ikke primært preget av sterke kontraster. Naturligvis er noen informanter mer opptatt av enkelte begreper fremfor andre, men likevel er det ikke motsetninger i meninger som først og fremst gjør seg gjeldende. Mitt fokus i drøftingen er heller å plassere informantenes sitater i sammenheng med hverandre, i sammenheng med teori og forskning og i sammenheng med mine egne tolkninger. Jeg forsøker også å problematisere tematikken der det er en åpning for det. Målet med dette kapittelet er å besvare oppgavens problemstilling.

Starten på hvert nye funn begynner med et kort avsnitt som knytter nytt funn til forrige funn. På denne måten bygger jeg broer mellom funnene. Målet er å vise at funnene henger sammen i relevans til hverandre.

6.2. “Venner” fremfor “integreringsprosjekter”

Jo mer en relasjon ligner på en hvilken som helst annen relasjon du ville hatt med en venn, jo bedre. Det er vel det ultimate målet. Men med innvandrere må du ha en liten idé om at dette er verdifullt. Du må velge å gå inn i det.

Dette sitatet er fra en informant som forteller om felles interesser som vedkommende deler med en innvandrer. Vedkommende nevner blant annet at interessen for språk og fotball gjorde at de utviklet et vennskap. Informanten konkluderer med at relasjonene med innvandrere ligner et hvilket som helst annet vennskap. Beskrivelsen ovenfor er betegnende for hvordan samtlige informanter forholder seg til innvandrerne de er i kontakt med. Relasjonene ligner mer på vennskap enn på roller som hjelper og mottaker. Begge parter får glede av vennskapet. Informantene ordlegger seg blant annet slik “Jeg har en **venn** som

*stadig trenger hjelp, og som også hjelper meg med diverse". En annen sier "Mitt engasjement startet for snart 30 år siden. Jeg fikk kontakt med ei mor og en sønn som flyttet inn i nabolaget. Vi er fortsatt gode **venner**".* Vennskapene fungerer på samme måte som det ville gjort mellom nordmenn. Sitatet som jeg startet med i dette kapittelet, blir utdypet av samme informant her:

Jeg tenker ikke så mye over at de er innvandrere, men at vi kan møtes og ha kjemi med noen, på lik linje som at vi møtes og har ulik kjemi med nordmenn. En god relasjon bør være toveis. Nå har jeg både tid og kapasitet å gi, og det gir jeg, men jeg får også noe igjen for dette. Det dekker et sosialt behov hos meg. Da blir det ekte og genuine relasjoner.

Her finner jeg Schibbye sitt dialektiske syn på relasjoner svært treffende. Det at relasjoner forutsetter et samspill mellom to parter er noe informantene virker til å være opptatt av. Schibbye skriver at partene i en relasjon gir hverandre gjensidig respons og anerkjennelse og står i et toveis forhold til hverandre (Schibbye, 2009, s. 40) Denne gjensidigheten blir også påpekt hos Fyrand i hennes beskrivelser av vennskap. Hun skriver at vennskap vokser seg sterkere når begge parter opplever at det de tilfører relasjonen settes pris på (Fyrand, 2005, s. 121). Det gjensidige utbyttet er noe flere informanter snakker om. *"Det er få som er så takknemlige for vennskap som innvandrere. Du blir en venn for livet for dem og du får mye tilbake"*, sier en informant. Kanskje er det nettopp denne gjensidigheten som gjør at vennskapene ofte blir varige? Flere informanter forteller nemlig at vennskap med innvandrere har blitt sterke og vedvarende. Det er nærliggende å tro at dersom vennskapet bestod av en enveis håndrekning der den frivillige ikke fikk noe godt tilbake, ville ikke vennskapene blitt like slitesterke over tid. Vedvarende vennskap blir relevant for den hverdagslige mestringen, akkurat på lik linje som vennskap fungerer for oss alle i de fellesskapene vi tilhører. De eldste blant informantene kunne vise til vennskap som hadde vart i over 20 år. De yngste informantene hadde naturlig nok et kortere engasjement å vise til, men også blant disse var det snakk om flere års vennskap.

6.2.1. Felles opplevelser og oppriktig engasjement

Man kan ha ulike oppfatninger av hva det betyr å være en venn. Schibbye er opptatt av at begge subjekter i en relasjon er delaktige i felles opplevelser (2009, s. 36). Dette med felles opplevelser er åpenbart noe som preger informantenes vennsforhold med innvandrere. Det var ingen av dem som ikke nevnte viktigheten av å dele opplevelser. De er opptatt av at felles opplevelser gir felles referanserammer, noe som hjelper i hverdagsintegrasjonen. Har man stått sammen i en situasjon, delt et måltid eller delt en tur, kan man få ting å snakke om og horisonten utvides. Når horisonten utvides kan man få flere knagger å henge det hverdagslige livet på. Flere nevner at de synes det er viktig å ikke legge begrensninger på hva man kan finne på sammen, men at bare kreativiteten bør sette begrensninger. En informant sier *“Vi skaper gode opplevelser sammen. Vi har vært på sopptur og strandtur, og jeg har tatt dem med på lemming og gårdsbesøk. Vi har ofte fellesskap rundt bordet”*. Følgende sitater skildrer også informantenes sterke fokus på felles opplevelser.

Jeg bes i selskap til barna (til familiene jeg har kontakt med). De bes hjem til oss. Vi deler overnattingsopplevelser, hytteturer, og vi går turer. De takker meg for at jeg får dem ut fra asylmottaket, for mange er utmattet av tankene og bekymringene sine der.

Informanter i et ektepar forteller:

Jeg spurte ei venninne om vi skulle reist til byen for å ta en kaffe. Jeg fikk positiv respons. Det er ofte lettere å gjøre noe sammen enn å sitte rett opp ned og føre en samtale. Felles opplevelser bygger vennskap. Og ved vennskap legger vi til rette for integrering. Men vi ser likevel ikke på dem som prosjekter, verken i forhold til integrering eller misjon. Vi er oppriktig glad i dem og interessert i å bli kjent med dem.

På samme måte som dette ekteparet er opptatt av et oppriktig engasjement for medmennesker, mener Skjervheim at en slik oppriktighet er nødvendighet for å forstå hverandre. Teorien fra Skjervheim støtter viktigheten av å ikke se på mennesker som et kasus. Hvis man objektiviserer den andre som et prosjekt vil man frata personen muligheten

til å være en aktiv deltaker i relasjonen (Skjervheim, 2022, s. 20-24). Dette kan etter min mening overføres til å gjelde i hverdagsintegrering, og her lener jeg meg på Skjervheim. Skal innvandrere få delta sosialt i våre fellesskap må de møte noen som tar deres liv og historie på alvor. Hvis de bare er integreringsprosjekter står man i fare for å frata dem noe essensielt ved det å være menneske.

Engasjerer man seg derimot i den andre, erkjenner man at vi alle er forbundet med hverandre som mennesker (Skjervheim, 2002, s. 29). Tidligere forskning fra Ødegård et al støtter også dette. De skriver at integrering forutsetter at ulike mennesker møtes. Ingen har lyst til å være et integreringstiltak, påpeker forskningen. Likevel mener Ødegård et al at frivillig sektor kan legge til rette for ærlige ansikt-til-ansikt-møter, noe som igjen kan skape bånd av tillit (Ødegård et al., 2014, s. 39). Det fremgår tydelig av mitt datamateriale at tillitsbåndene som dannes styrker hverdagsintegreringen. Med tillit kommer vennskap, og med vennskap kommer både fellesskap og fremtidstro. Når du opplever tillit kan du bli motivert til å orientere deg i livet du lever der du er. Oppriktige engasjement i relasjoner kan være tillitsskapende. Tillit går begge veier, og innebærer ikke bare at innvandrerne får tillit fra de norske frivillige. Man kan også snu på det: En av informantene sier fra sitt ståsted som frivillig *“Jeg lar dem fortelle. Det er en ære å få tillit fra dem”*.

6.2.2. Vennskap som konstruerende faktor

En informant kommer med et godt eksempel på hvor mye vennsapsrelasjoner i hverdagen kan bety:

Det kom et varsel mot noen venner med innvandrerbakgrunn. Jeg opplevde varselet som usaklig. Kanskje var varselet basert på fordommer? Barnevernet måtte inn og se på saken. Foreldrene opplevde at de stod mye sterkere når de kunne si at de hadde flere norske venner som de ofte traff. Dette er et godt eksempel på at relasjonene har en verdi for alle. Det er viktig for alle parter at vi møter hverandre hvis vi skal stå sammen i et samfunn.

Vennskap med nordmenn gjorde at en familie stilte sterkere som borgere, og kunne lettere føre sin sak i møte med barnevernet. Dette er etter min mening en god illustrasjon av

Massey sin teori. Massey mente at steder blir sosialt konstruerte av relasjonene som utspiller seg der (Peck et al., 2018, s. 21). Jeg tenker at dersom man skal vurdere hvor godt innvandrere integreres, kan man ikke gjøre vurderingen kun på bakgrunn av innvandrernes egne tilpasninger. Det vil også handle om hvordan lokalsamfunnet møter dem og er villig til å gå i dialog. Massey sin teori fremhever tanken om at dette krever ansvarsbevissthet hos alle parter (2018, s. 132), slik informantene ovenfor også var inne på. Målet er jo at vi skal kunne leve sammen i et samfunn med ulikheter. Med barnevernssaken i bakhodet er det på én måte synd dersom det offentliges vurderinger skal være avhengig av graden av innvandreres relasjoner til nordmenn. Det kan være tilfeller der man ikke har disse relasjonene å lene seg på. Samtidig illustrerer denne historien ringvirkningene av en enkelt relasjon i seg selv. Vennskap blir en faktor som konstruerer et samfunn sosialt.

Ansvar for hverandre er også noe som påpekes hos en annen informant: *“Alle har rett på vennskap. Skal du bli inkludert, så må du ha relasjoner, venner, du må være en del av noe”*. Den samme vektleggingen av relasjoner finner vi i forskningen gjort av Grue et al. Der beskrives de psykologiske effektene av relasjoner, uttalt fra innvandrere selv. Betydningsfulle relasjoner signaliserer “jeg ser deg” (Grue et al., 2019). Selv om barnevernshistorien fra min informant stammet fra et nært vennskap mellom dem, er Grue et al tydelig på at relasjoner har betydning selv om relasjonen kanskje ikke utvikler seg til det helt store. Møter mellom mennesker vil uansett bidra til å konstruere steder og det vil ha noe å si for hvilke utfall som vil skje med menneskene der, skriver Massey (Peck et al., 2018, s. 21). Som nevnt i introduksjonen, har jeg selv erfart noe av det samme da jeg bodde i utlandet. Varigheten eller utviklingen av relasjonene var ikke det som betydde mest. Det som betydde mest for den hverdagslige mestringen var at noen så deg og hjalp deg da du trengte det.

En annen informant forteller en historie om ei afrikansk venninne som følte seg dårlig. Hun bare lå i senga over lang tid og familien var bekymret.

Jeg gikk hjem til henne, kontaktet lege og kjørte henne dit. Legen fant ingenting. Venninna mi var strålende fornøyd med det. Legen hadde sagt: “Det var godt du fikk besøk i dag”. Det var et besøk hun trengte. Senere sa legen til meg “Hun trengte deg i dag”. Jeg har mange slike historier. Jeg kan ikke gjøre annet enn å være en venn. Når

jeg kjenner meg oppgitt eller frustrert på deres vegne, fokuserer jeg på å være en venn.

Denne informanten hadde fokus på å være en venn. I noen situasjoner erfarte vedkommende at det var alt som skulle til, slik som i historien med den afrikanske venninna. Denne informanten kunne nokså ofte ta innover seg vonde følelser på vegne av innvandrerne. Vedkommende opplevde en fortvilelse over alle de udekte behovene som hun observerte hos mange. Likevel valgte informanten å fokusere på den ene oppgaven vedkommende erfarte at fungerte universelt; det å være en venn. Som nevnt før, kan man legge ulikt innhold i det å være en venn. På grunn av denne usikkerheten har mange kanskje lett for å tenke at det er risikofylt å gå inn i vennskap med innvandrere. Man kan være redd for at de raskt vil gjøre seg sårbare og avhengige av den hjelpende hånda. Et par av informantene var inne på dette med at det er sunt å sette noen grenser for seg selv som frivillig. Likevel hadde informanten bak historien om den afrikanske venninna flest eksempler på at vennskap fungerte universelt. Jeg satt igjen med inntrykket av at denne informanten opplevde vennskap som en suksess-oppskrift. Informanten bygget ikke denne erfaringen kun på egen tolkning, men også på tilbakemeldinger fra innvandrere.

6.2.3. Emosjoner på godt og vondt

På én side gir vennskap glede fordi man er sammen om det positive som skjer i begge parters liv. På den andre siden kan man kjenne på en bakside av følelser. Man tar innover seg den andres smerte, sorg og fortvilte situasjon. Denne dobbeltheten synes jeg kom tydelig fram i informantens historier. Vennskapene med innvandrere innebar sterke emosjoner, både gode og vonde. En informant forteller:

Jeg har opplevd at enkelte venner har blitt tvangsreturnert og torturert. Jeg får tilsendt bilder og jeg skjønner at de må flykte på nytt. Så hender det også at venner (innvandrere) i Norge må flytte og etablere seg andre steder i landet. Det er noe av det som er sårt oppi dette, det å stadig miste venner. Det er både smertefullt og rikt å stå sammen med venner fra hele verden.

Denne informanten hadde et bredt internasjonalt nettverk bestående av mennesker fra hele verden. Vedkommende hadde også selv bodd i utlandet over flere år. I Norge engasjerte vedkommende seg i internasjonale fellesskap og var opptatt av å bygge fellesskap mellom kulturer. Det å stadig miste venner på grunn av flytting av ulike grunner, gjorde noe med denne informanten. Det ble beskrevet som en sårhet. Dette er relaterbart til det Bericat skriver om at våre følelsesmessige reaksjoner ikke bare avhenger av hva som skjer med oss, men òg hva som skjer med sosiale grupper vi føler tilhørighet med (Bericat, 2015, s. 494). Venenskapene hos denne informanten bunnet i en opplevelse av felles tilhørighet med innvandrerne. Da ble også livshendelsene noe som påvirket emosjonene hos begge parter. Å kjenne på savn og sårhet etter venner som har flyttet var slike emosjoner. Samtidig erkjente informanten at slike følelser var en uunngåelig del av det å ha internasjonale venner. Mennesker flytter stadig på seg. Informanten var også opptatt av å holde kontakten etter flytting. Det ble fortalt historier om besøk til venner på tvers av landegrensar.

Kunst et al sin forskning passer også godt inn i denne informanten sine perspektiver. Kunst et al sier at vår forståelse av fellesskap i hverdagen er selve nøkkelen til integrering. Jo større fellesskap majoriteten føler med innvandrerne, jo mer villige er vi til å inkludere dem i våre dagligliv (Kunst et al., 2015). Slik informanten erfarte, startet alt med en forståelse av tilhørighet og fellesskap. I relasjonene hadde de noe til felles i det å være mennesker. Det virket som at fellesskapet var verdt det, til tross for at relasjonene også kunne innebære såre emosjoner. En del av Kunst et al sin forskning ble gjort i Norge. Det ble påpekt at selv om Norge har blitt mer multikulturelt, er det fortsatt et skille i måten man omtaler "oss" og "dem". Forfatterne anbefaler oss å ha en felles gruppetenkning/en felles gruppeidentitet. Dette kan gjøre det lettere å akseptere innvandrere som likeverdige gruppe-medlemmer. Da kan de lettere inkluderes i vår hverdag. Informanten som jeg har vist til i disse avsnittene utgjør med sine holdninger en god illustrasjon av dette forskningspoenget i praksis.

En annen informant beskriver noe av den samme følelsesmessige involveringen som følger med vennskapene:

Historier og skjebner går inn på meg og det kan være tungt. Når jeg kommer hjem etter å ha hørt fortvilende historier kan det gå mange dager før det er ferdig å trykke

meg ned. Men jeg prøver å motivere dem til å tenke positivt. For eksempel med ukrainerne som ikke vet så mye om fremtiden; til dem sier jeg at de bør se mulighetene, og gjøre det beste ut av oppholdet mens de er i Norge.

Denne informanten ble også preget av relasjonene til innvandrere som befant seg i vanskelige livssituasjoner. Vedkommende erkjente at det kunne være tungt til tider. Likevel prøvde vedkommende å overføre positive emosjoner til innvandrerne. Det var et mål å motivere dem når de følte seg motløse og nedtynget. Dette gjorde vedkommende ved å aktivisere dem og ta dem med ut på ting, gjerne turer. Informanten forsøkte å hjelpe dem til å benytte seg av mulighetene ved å være i Norge her og nå. Bericat skriver at følelser er resultater av sosial interaksjon og dynamikk og at følelser dermed kan smitte over på andre (Bericat, 2015, s. 503). Det er mulig å påvirke hverandre emosjonelt, og dette var noe denne informanten så mulighetene i. Følelser er ikke konstante, men et resultat av gjensidig interaksjon. Fyrand skriver at vennskap både kan være en praktisk (instrumentell) hjelp, men òg en følelsesmessig (ekspressiv) hjelp (Fyrand, 2005, s. 103). Når informanten tok med seg innvandrere ut på aktiviteter ble det ytt både instrumentell og ekspressiv hjelp. En tur ut i norsk natur var et praktisk grep for å oppnå miljøskifte. Vedkommende hjalp dem også praktisk med å komme seg fra A til Å slik at de kunne oppleve Norge. Samtidig innebar aktiviteten et forsøk på å motivere dem til å tenke positivt. På turen ble det forsøkt å påvirke dem med egne positive emosjoner. I tillegg fikk ukrainerne med dette kunnskap og innføring i norsk natur og kultur. Dette eksempelet viser at en enkel handling (det å ta med noen ut på tur) kan bidra til mestring og støtte på flere plan.

6.3. Individuell tilnærming

Når jeg nå har slått fast at relasjonene handler om vennskap, blir det naturlig å se nærmere på interaksjonen som utspiller seg i vennskapene. Interaksjonen preges blant annet av informantenes fremgangsmåte i relasjonene. Hvilke holdninger informantene tilnærmer seg innvandrerne med sier noe om hvilke muligheter og ringvirkninger vennskapene kan gi.

6.3.1. "Hvis du som person opplever å ikke bety noe, vil det ikke være noen ting som driver deg fremover i integreringen"

Det er greit å være ulike. Jeg ser på alle som mennesker. Bak hvert menneske er det en historie. Jeg setter av tid. Setter meg ned med dem. Møter dem der de er og lar dem fortelle. Det er mye ulikt i kultur, religion og språk, men jeg liker å finne ut hva som begeistrer den enkelte. Så kan vi finne på noe jeg vet de vil like.

Denne informanten brukte egne egenskaper i møte med innvandrere. Vedkommende brukte lytting, så vel som evnen til å finne ut hva som begeistret den enkelte. Hensikten med dette var at innvandrerne også skulle få åpenbare seg slik de er som personer. Mange av samtalene informanten hadde på asylmottaket ble preget av at vedkommende lyttet, viste empati, og brukte egen kreativitet og oppfinnsomhet for å imøtekomme behov. Når informanten fikk tak på innvandrernes interesser og fant på aktiviteter deretter, ble dette en tilnærming som også bevarte innvandrernes identitet. Var innvandreren for eksempel sportslig, gikk de en tur. Øyvind Dahl er opptatt av at det alltid er mennesker som kommuniserer med hverandre, ikke primært kulturer (Dahl, 2008, s. 31). Mennesker kan være forskjellige også på tross av samme kulturell bakgrunn. Dette var et poeng som flere av informantene løftet fram. Det nyttet derfor ikke alltid å finne på de samme aktivitetene fra gang til gang. Det å heller bygge aktivitetene rundt en individuell forståelse av innvandrerne bidrar til at det skapes noe felles mellom frivillig og innvandrer. Dahls kulturfiltermodell viser at målet med interkulturell kommunikasjon er nettopp å skape en felles mening (Drønen et al., 2011, s. 8).

Det var åpenbart at denne individuelle tilnærmingen var et bidrag til hverdagsintegreringen. Lignende tilnærminger fant jeg hos flere informanter. En annen sier *"Hvis du som person opplever å ikke bety noe, vil det ikke være noen ting som driver deg fremover i integreringen"*. En tredje sier *"De må få fortelle hvordan de hadde det i hjemlandet. Der kan det komme fram ting som kan virke uvesentlig for oss, men som gjør at de bevarer seg selv i det nye livet de skal integreres i"*. Informantenes utsagn forteller meg at ingen kan bli helt nye personer bare fordi de migrerer til et nytt sted. Hverdagsintegreringen blir en slags forening av det gamle og implementeringen av det nye. Skal innvandrere få lov til å bevare sin egen identitet i det hele, kreves det en bevissthet hos vertslandet. Det blir for enkelt å

legge ansvaret alene på innvandrerne. Nettopp dette skriver Salo-Lee om. Hun skriver om den gjensidige innsatsen som skal til. Migranten må være åpen og motivert for integrering, men verten må også vise empati og sensitivitet (Salo-Lee, 2006, s. 137-138). Disse egenskapene synes jeg de frivillige i denne oppgaven viser gode eksempler på i praksis. Informantene inntar immigrantperspektivet. Først når relasjonene rundt deg anerkjenner din personlige historie, kan du rette blikket fremover mot det nye. Dessuten, legger en informant til, så *“kommer det gamle livet ekstra godt fram når ting er vanskelig for dem her i Norge”*. I vanskelige tider kunne det til og med komme fram barndomsopplevelser, erfarte informantene. Derfor var vedkommende opptatt av å høre om hvilket liv innvandrerne hadde som barn.

6.3.2. Empatiske holdninger

Når vi i intervjuene snakket om hvordan informantene forholdt seg til det som var fremmed, kom vi naturlig inn på temaet fordommer og stereotypier. Stereotypier kan gi oss forhastede konklusjoner om andre, skriver Christoffanini (2004, s. 86). Likevel tenker jeg at hverdagsintegrering nødvendigvis forutsetter at vertslandet tar stilling til *“karaktertrekkene”* man møter. Derfor var det interessant å høre informantenes tanker om dette.

Det er lett for meg å være positiv til forskjellene som jeg møter. Jeg tror ikke jeg har så mange fordommer. Jeg lar meg fascinere og jeg lærer litt. Vi er jo produkter av arv og miljø. Vi trenger ikke å felle dom over folk av den grunn. De har sine utgangspunkt. Forskjeller er ikke farlige.

En annen forteller:

Jo flere innvandrere du blir kjent med, jo mindre stereotypier sitter du igjen med. Du ser mangfoldet i folkegruppen. Det har aller mest med personlighet å gjøre. Så kommer kulturen i andre rekke.

Begge disse informantene er opptatt av å ikke la stereotypier begrense menneskemøtene. Sistnevnte nevner at stereotypier kan være grensesettende slik at man ikke ser mangfoldet. Det at stereotypier fungerer grensesettende samsvarer godt med definisjonen på

stereotypier som Olav Kasin legger til grunn (Eriksen og Sørheim gjengitt i Kasin, 2008, s. 64). Det er interessant å lytte til informanten som har erfart at jo flere innvandrere du blir kjent med, jo mindre stereotypier sitter du igjen med. Denne erfaringen forteller meg at relasjoner med mennesker som er ulike oss kan være lærerikt for vertslandet. Fordommer kan bli avkreftet. Inntrykket av folkegrupper kan bli nyanserte. Denne erfaringen kan gagne alle parter, for det er vel nærliggende å tro at jo mer vertslandet erfarer at forskjeller ikke trenger å være en trussel, jo lettere kan hverdagsintegreringen forløpe for innvandrerne? Spesielt én informant hadde historier å fortelle som bekreftet denne sammenhengen. Vedkommende fortalte om innvandrere som har opplevd stygge blikk og sårende kommentarer. Vedkommende hadde sett flere eksempler på at fiendtlig innstilling og ubegrunnede fordommer stod i veien for hverdagsintegrering.

Informanten bak det første sitatet i dette underkapittelet snakker om å ikke felle dom på grunnlag av våre forutinntatte antakelser. Vedkommende mener at vi i stedet må erkjenne at vi alle er produkter av arv og miljø. Her kommer vi inn på det som er kjernen i Calloway-Thomas et al sitt "våpen" mot stereotypifisering. Calloway-Thoma et al løfter fram "empathetic literacy" som et forebyggende verktøy. Når de skriver om "global respect" er det nettopp dette grunnsynet om en felles verdighet de sikter til (Calloway-Thomas et al., 2017, s. 36-37). Denne globale respekten blir godt formidlet i følgende historie fra en informant:

Etter statskuppet i Tyrkia kom det mange tyrkere til bygda. Jeg inviterte mange av dem hjem. De ville gjerne komme, men de ville ha en bønnepause da de var muslimer. Jeg la til rette for bønnestund mens de var på besøk. De fikk et rom på loftet til dette. De gikk opp i tur og orden. Jeg visste at: skal jeg bygge relasjoner med disse må de få være seg selv. Jeg må akseptere det. Uansett merket jeg at det er veldig mye mer som forener oss enn det som skiller. Når man blir kjent og får empati for dem, kan mye bli snudd opp ned. Man må se ting fra den andres perspektiv, for det er umulig å få til relasjonsbygging uten empati. Dette har med respekt å gjøre. Respekt handler om å se om igjen: re-spekt.

Ikke bare viser informanten global respekt i praksis, men vedkommende setter også fokus på det neste punktet i “empathetic literacy”, nemlig å øke fokuset på det som forener oss. “Mutuality” forutsetter at man våger å akseptere og utforske andre verdier enn sine egne (Calloway-Thomas et al., 2017, s. 36-37). Denne informanten hadde et avklart forhold til det som var fremmed. Vedkommende brukte aktivt en empatisk holdning i møte med alle. Fruktene som kan høstes av dette er at innvandrere blir sett som personer, og ikke som kulturelle objekter. Empatien kan bidra til at hele deres livssituasjon forstås og aksepteres. For innvandrerne kan dette gi en trygghet i møte med hverdagsutfordringene man står overfor. Samtidig vil jeg peke på en utfordring med “mutuality” som nylig er aktualisert med flyktningene fra Ukraina. Det er lett å sette en gradering på hvor mye som forener ut ifra hvilken del av verden innvandrere kommer fra. Dette skjer antakelig ubevisst. Muligens har mange ansett ukrainere som et folkeslag “nærmere” oss enn for eksempel innvandrere fra Midtøsten. Fører det til at vi behandler dem annerledes? Får de mer empati enn andre innvandrere? Trolig må vi erkjenne at vi alle lager våre tolkninger av det vi oppfatter rundt oss. Kulturell kontekst vil spille en rolle i dette, skriver Geertz (Geertz, 1973, s. 6).

En avvæpning av de store forskjellene mellom oss kan også være greit å gjøre, mener en annen informant. Vedkommende hadde opplevd store kulturkræsjer i hverdagslige situasjoner med innvandrere. Det kunne dreie seg om mat-tradisjoner, religion eller væremåte. Vedkommende var opptatt av å ufarliggjøre forskjellene og brukte humor som verktøy. Dette er enda et eksempel på at de frivillige bruker egne personlige egenskaper (her: humor) i relasjonsarbeidet. Avvæpningen ble fortalt slik:

Jeg forstår ikke alltid alt. Men jeg trenger ikke å forstå alt heller. Vi kan sitte og le av ting vi synes er komisk når vi snakker om forskjellene. Kanskje ikke om religion, men om daglige ting som er ulike. Jeg bruker mye humor, for det er viktig at de av og til glemmer elendigheten litt.

Datamaterialet mitt viser at empatiske holdninger formidler individuell tilnærming. En informant beskriver sin empati med følgende tankeeksperiment:

Jeg tenker at det kunne vært meg som hadde krig i mitt land og måtte flykte. Tenker man sånn, blir vi automatisk likeverdige personer. Vi møtes på likefot.

Gadamer og vitenskapssynet bak denne oppgaven blir relevant når jeg i dette funnet argumenterer for en individuell tilnærming. I metodekapittelet skrev jeg at forståelse oppstår først når forsker og den som forskes på blir en likeverdig del av den hermeneutiske sirkelen. Da kan begge parter nåtid og fortid smelte sammen (Drønen, 2011, s. 19-21). På samme måte kan dette overføres til forholdet mellom frivillig og innvandrer. Som den ene informanten sa så fint: *“Vi møtes på likefot”*. Informantene erfarer at deres holdninger til innvandrerne har betydning for deres opplevelse av å orientere seg i en ny hverdag. Når de klarer å møte innvandrerne på likefot kan begge parter bli likeverdige deler av den hermeneutiske sirkelen. Likeverdighet er et mål.

Samtidig kan man spørre seg om det egentlig er reelt mulig å være på likefot? Relasjonen mellom den frivillige og innvandrerens vil ha en viss asymmetri. Den frivillige representerer majoriteten og vil ha større fortrinn i kunnskap, makt, forutsetninger og handlingsrom. Innvandrerens vil på mange måter være avhengig av å kunne dra nytte av disse godene. Jeg tolker likevel informantens som kom med dette uttrykket som at vedkommende siktet til et mål for menneskemøtene. Når vedkommende satte seg inn i tankeeksperimentet *“det kunne vært meg”* opplevdes den faktiske distansen mellom dem litt mindre. Kanskje er det en *“opplevd”* likeverdighet man må tilstrebe. Den frivillige har mer kapital som utgangspunkt.

6.4. Hverdagsintegrering = fellesskap

Relasjonene mellom frivillige og innvandrere er i de første funnene beskrevet med noen kjennetegn. De konkrete relasjonene utspiller seg i hverdagen. For å kunne si noe om hverdagsintegrering i denne studien blir det nødvendig å drøfte begrepet sammen med informantene. Hvordan informantene forholder seg til begrepet legger føringer for hvordan de ser på sin rolle i det. Det er først når man definerer hva hverdagsintegrering er, at man kan samtale om hvem som har ansvaret for at det skjer på en god måte.

6.4.1. "Noe til felles" - sosial kapital som sammenbindende funksjon

Flere av informantene knytter hverdagsintegrering opp mot ordet fellesskap. Disse to begrepene går igjen hyppig i datamaterialet og de brukes litt om hverandre. Stort sett opplever jeg at informantene anvender begge begrepene med nærmest lik betydning. I praksis vil begge ordene på et vis være avhengig av hverandre. Her er noen sitater fra ulike informanter som illustrerer dette:

Jeg har sett mange eksempler på vellykket hverdagsintegrering. Spesielt har jeg sett dette i menigheten jeg går i. Der møter jeg flere innvandrere som har fått seg jobb. De blir del av et fellesskap, får norske venner og blir ressurser. De er med og tar ansvar, også i menigheten.

Hverdagsintegrering handler om det vanlige, hverdagslige livet. I dette livet må du føle deg hjemme og velkommen. Du må bli satt pris på i et fellesskap. Det gjelder i alle sammenhenger.

Budskapet her er at vi alle trenger et fellesskap med noen i hverdagen. På samme måte som informantene knytter hverdagsintegrering til fellesskap, gjør Kunst et al sin forskning det samme. Kunst et al sin forskning poengterer at man vil være mer villig til å inkludere innvandrere i sitt dagligliv dersom man kjenner på et fellesskap med dem (Kunst et al., 2015). Så, hva vil det si å kjenne på et fellesskap med noen? Selve ordet indikerer at man må ha noe til felles. Noen grunnleggende elementer vil man alltid ha til felles; det å være menneske og sånn sett tilhøre den samme skjebnen på jorda. Utover det vil man kunne oppleve andre fellesnevnerer som kan variere; Kjønn, alder, språk, overbevisninger, interesser, personligheter osv. Når frivillige blir motivert til å innlemme innvandrere i sine hverdager, kan det handle om denne følelsen av noe til felles. Informanter har nevnt felles interesser som språk, fotball, kultur, friluftsliv etc. Et par av informantene kunne snakke arabisk med innvandrere der det var aktuelt. Samtidig opplever informantene å ha noe til felles med innvandrere allerede før relasjonene utvikler seg. De er medmennesker. Fellesskapet starter altså ikke på bar bakke. Her blir også Bericat sin teori om emosjoner relevant. Han sier at våre følelsesmessige bevegelser vil avhenge av hva som skjer med mennesker som vi føler fellesskap med (Bericat, 2015).

Når informantene går inn i konkrete relasjoner, blir fellesskapsfølelsen noe som også innvanderne tar del i. Relasjoner og sosial kapital har på denne måten en sammenbindende funksjon. Sosial kapital handler om et gjensidig engasjement for fellesskapets beste (Norges forskningsråd, 2005, s. 17). Den sammenbindende funksjonen gir den enkelte støtte og oppbacking. Denne støtten kommer godt med i hverdagsintegreringens utfordringer. Norges forskningsråd kaller sosial kapital for *smøreolje* i samfunnsmaskineriet, fordi det fremmer samarbeid og oppnåelse av viktige mål (2005, s. 7). Målet kan her være hverdagsintegrering. Det er logisk å tenke at frivillige og innvandrere jobber mot et felles mål hvis de begge kjenner på noe felles. Målet om hverdagsintegrering er at man har et ønske om å fungere og trives der man bor. Det er et allment ønske i oss alle. Putnam kaller den sammenbindende funksjonen for et sosiologisk *superlim* (Putnam, 2000, s. 20-24). En informant tar i bruk det samme ordet når vedkommende beskriver fellesskapets relevans inn imot hverdagsintegrering:

Et fellesskap har et lim. Noe som holder det sammen. Et sted der folk velger å ikke bare se på sine egne hensyn, men et fokus på felles interesser og det gode fellesskap.

Kritikken som begrepet sosial kapital har fått er ikke noe jeg finner spor av i mitt datamateriale. Wollebæk & Seggaard mener at ikke alle sosiale nettverk vil generere tillit. Det er en kjensgjerning at mennesker er komplekse, og det er naturligvis ikke slik at alle som vil hjelpe innvandrere ender opp med å faktisk hjelpe dem. Man har altså ingen garantier for at sosial kapital preges av at man har noe til felles. Relasjoner kan også føre til splittelse av fellesskap og enhet. I og med at innvandrere er sårbare for hverdagsintegrering kan de også være sårbare for utnyttelse. Det blir et poeng at frivillige må være bevisst sin asymmetriske rolle i relasjonene. Som majoritet innehar man kunnskap som kan hjelpe innvandrere med å navigere. Denne posisjonen kan selvsagt misbrukes.

6.4.2. "Det viktigste er nærmiljøet" - sosial kapital som brobyggende funksjon

Det viktigste er nærmiljøet. Hvis ingen ser dem..... Det skal så lite til. Et smil eller et nikk. I et fellesskap må alle bli sett og alle må få bidra. Hvis alle får bidra vil

felleskapet komme automatisk. Hvis du aldri får napp i verken jobb eller relasjoner begynner du å tenke "hva er galt med meg"?

Informantene er opptatt av at innvandrerne må bli sett og få brukt sine ressurser. Relasjoner i nærmiljøet er det aller viktigste for å oppnå dette, mener de. Innvandrerne trenger å få utvidet sine nettverk slik at de får mulighet til å bruke sine ressurser. Her kan de frivillige spille en rolle som døråpnere inn i nye bekjentskaper. De kan bruke sitt eget nettverk og formidle kontakt inn mot passende personer. En informant kommer med et eksempel:

Jeg kjenner ei afrikansk dame som slet med en evaluering etter å ha gjennomført fagprøve. Hun forstod ikke hva ordet evaluering betydde og hva hun skulle gjøre. Jeg tok kontakt med et familiemedlem av meg som har vært gjennom fagprøve. Familiemedlemmet mitt ble til hjelp for den afrikanske damen slik at hun bestod alt sammen. Hadde hun ikke fått hjelp hadde hun strøket nok en gang. Jeg henviser ofte innvandrere videre så fort det trengs.

Dette er et godt eksempel på hvordan sosial kapital som brobyggende funksjon får betydning i hverdagsintegrasjonen. Flere informanter forteller lignende historier. Brobygging bidrar til å koble sammen individer på tvers av ulikheter. Brobygging kan gi økt tilgang på nyttig informasjon som kan komme innvandrerne til gode (Ødegård et al., 2014, s. 8-9). Bourdieu vektlegger betydningen brobygging har for enkeltindividet. Han påpeker at sosial kapital kan brukes til å fremme egne interesser. Relasjoner kan på den måten fungere som verktøy som gir økt tilgang til ressurser for deg selv (Norges forskningsråd, 2005, s. 18-19). Samtidig er det tydelig i mitt datamateriale at det å få være ressurser går begge veier i fellesskapet mellom frivillig og innvandrer. Som en av informantene forteller: *"Godene av fellesskapet går begge veier"*.

Vi kan være ressurser for dem. Men vi blir også innlemmet i deres fellesskap og får tilgang til deres ressurser. Godene av fellesskapet går begge veier. Vi hjelper dem, men vi kan også spørre dem om tjenester, hjelp til matlaging, oppskrifter, eller annen ekspertise som vi vet de innehar.

Her finner jeg det passende å trekke inn Putnam. Han poengterer at nettverk ikke bare genererer tillit, men at nettverk også *formidler* tillit. Norges forskningsråd viser til et sitat fra Putnam i et vedlegg til forskningsrådets rapport: “I trust you, because I trust her and she assures me that she trusts you” (Putnam gjengitt hos Norges forskningsråd, 2005, s. 45). Slik informanten ovenfor beskriver, får frivillige ta del i innvandrerne sine nettverk og ressurser. Det blir en toveis effekt av hverdagsintegreringen. Det at innvandrere får være ressurser for andre, selv når man selv er ny og sårbar, bidrar positivt til hverdagsintegreringen. Dette støttes av Norges forskningsråd. De skriver at sosial kapital som brobygging (hvor man utveksler holdninger, verdier og tillit) er sentralt for å forklare hvorvidt innvandrere integreres (Norges forskningsråd, 2005, s. 13). Hvorvidt du har sosiale støttespillere som du kan utveksle liv med har altså noe å si for hvor godt integrert du er.

Brobygging i nærmiljøet viser seg å være viktig i integreringsarbeid. Det skaper fellesskap. Massey sine teorier kan også brukes til å argumentere for brobygging i nærmiljøet. Skal vi ta Massey sine ord på alvor, er det ikke nok at man bare slår seg til ro med å konstatere at man er “flinke” til å drive hverdagsintegrering på det stedet man bor. Det må vises igjen i de hverdagslige, sosiale aktivitetene som foregår på stedet. Massey etterlyser ansvarsbevissthet og skriver at lokalsamfunnet er et produkt av de sosiale relasjonene som utspiller seg på stedet (Peck et al., 2018, s. 21). Massey er opptatt av lokal kontekst. Brobyggingen i kommunen på sørvestlandet er preget av at noen velger å engasjere seg i innvandrersarbeid. Men selvsagt vil brobygging også favne all samhandling på et sted, ikke bare fra frivillige. Brobygging og hverdagsintegrering handler vel så mye om hvordan den gjengse nordmann møter innvandrerens på butikken. Er det et kaldt blick eller et smil?

Likevel, hva er det som gjør at noen engasjerer seg som frivillige og strekker seg lengre enn et smil på butikken? Dette er ikke et hovedspørsmål som jeg går nøyere inn på i oppgaven. Likevel er det interessant å merke seg at to av informantene har bakgrunn fra selv å ha bodd i utlandet. En er oppvokst i utlandet mens en annen har bodd utlandet som voksen. Jeg opplever engasjementet for innvandrere som like ektefølt hos informantene som ikke har disse erfaringene. Her skal ingen bidrag rangeres. På samme tid virker det som at det er noe ved informantenes egne migrasjonserfaringer som får betydning for at de selv ønsker å bygge broer til innvandrere. Antakelig har de kjent på noen av de samme utfordringene og

gledene som innvanderne står overfor. Dette blir en illustrasjon av Gadammers poeng om at begge parters historie virker inn på et menneskemøte. Det unike som utspiller seg i et møte er et resultat av begges livsreiser. Om det unike som utspiller seg bygger på en felles erfaring fra det å være migrant, eller om det enkelt og greit bygger på kulturinteresse fra den frivillige, er ikke poenget. Poenget er at noe skjer når to personer møtes.

6.5. Frivillige dekker udekte behov

Nå har hverdagsintegrering blitt definert som noe som har med fellesskap å gjøre. Da blir neste steg å kartlegge hvordan de frivillige plasserer seg selv i dette fellesskapet. Dypest sett vil alle de forrige funnene bære preg av de frivilliges forståelse av egen rolle. Hvem de tenker at de er i forhold til innvanderne styrer deres handlinger.

6.5.1. Tid gir handlingsrom

Samtlige informanter opplevde at de som frivillige fylte noen behov hos innvanderne de hadde relasjoner til. Noen av informantene brukte ordet "handlingsrom" og mente at deres frivillige rolle gav dem nettopp dette. Nesten alle informantene relaterte handlingsrommet til ordet "tid". Spesielt én informant delte mange tanker rundt sitt frivillige bidrag i forhold til det offentlige apparatet:

Det offentlige har ikke tid til alt. Jeg opplever at det er mange i Norge som kunne ha gjort en jobb her. Man har som regel aldri tid. Tid er en prioritering. Hvis man bare skulle viet den tiden man hadde til overs, hadde det blitt lite, for som regel fyller vi tiden vår med noe. Det er et valg. Jeg opplever at jeg kan fylle noen hull ved at jeg for eksempel kjører dem til lege, sykehus, handler for dem, hjelper barna med lekser, matlaging eller penger. I tillegg til slike hverdagslige gjøremål kan tidsbruken min også handle om at de enkelt og greit får tømme seg for meg i samtale. Dette har jeg tid til og dette kan jeg bidra med som frivillig. Husk, de har jo ingen av sine folk og ressurser her. Ideelt sett hadde det vært fint hvis alle fikk en direkte henvisning til en nordmann når de ankom.

En annen forteller:

Jeg kjente for eksempel ei som ble flyttet vekk til en enda mindre bygd. Et øde sted. Hun fikk kontaktperson i kommunen der, men det gikk 14 dager før kontaktpersonen faktisk tok kontakt. Det ble et tomrom. Da ringte hun meg i stedet.

Ingen av informantene hadde lyst til å snakke vondt om offentlige tjenester til innvandrere. Flere opplevde at her blir gjort mye bra. Samtidig mente de at det var hevet over enhver tvil at frivilligheten ikke hadde tidsbegrensninger på samme måte. Frivillige kan velge å bruke tid når de ser at det trengs. Teorien om sosial kapital understreker også at relasjoner krever tid. Putnam poengterer nemlig at sosiale nettverk må vedlikeholdes for å overleve. Det må investeres i relasjonene, og man må sørge for at alle involverte får noe igjen for forbindelsene (Norges forskningsråd, 2005, s. 18-19). Investering i relasjoner trenger tid. Tidsbruk er naturligvis et valg og prioritering, som informanten skildrer i det første sitatet i dette underkapittelet. Dette er vel selve kjernen i de frivillige sin tankegang: De velger å gi av sin tid til innvandrere. Tiden de gir rommer samtaler, fellesskap, aktiviteter og kontakt. Noen av dem rydder aktivt plass i timeplanen sin for å frigjøre tid til disse relasjonene. Ekteparet forteller om dette:

Du må forstå hvor de kommer fra for å kunne møte dem på den måten de trenger å bli møtt. Dette krever tid. Derfor sier vi nei til en del andre engasjement i hverdagen. Vi må ha rom i hverdagen for å ha tid til mennesker. Vi har ikke et begrenset antall timer i løpet av en arbeidsdag, slik det offentlige har. Når vi sitter i timesvis og hjelper innvandrere med å for eksempel fylle ut offentlige skjemaer ser vi at denne hjelpen trengs.

Det er bred dekning for å si at hverdagsintegrering forutsetter et godt samarbeid mellom kommuner og frivillighet. Både Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2014), Ødegård et al (2014) og Kunnskapsdepartementet (2019-2022) støtter dette. Frivillighet kan bidra til å redusere barrierer mellom mennesker ved at man målrettet oppsøker folk som står utenfor (Ødegård et al., 2014, s. 8). Fokuset på folk som står utenfor ble godt illustrert hos den ene informanten som sa: *Husk, de har jo ingen av sine folk og ressurser her.* Denne informanten

tenkte at mange innvandrere fort blir stående utenfor fordi de på mange måter står alene i sine utfordringer. Vedkommende kom også med en ærlig ønsketenkning når hun la til: *Ideelt sett hadde det vært fint hvis alle fikk en direkte henvisning til en nordmann når de ankom.* Dette sitatet er for meg et glitrende eksempel på et tiltak som i praksis kunne utgjøre et godt samarbeid mellom kommune og frivillighet. Det beste er vel hvis begge parter kan spille hverandre gode?

Datamaterialet mitt viser at tidsbruken fra frivillige blir noe som innvandrerne profiterer på. Integrasjon vil alltid bygge på en stegvis fremgang i det å kunne fungere der man bor. For å kjenne på fungering er det nødvendig å føle at ens behov underveis blir ivarettatt. Jeg beundrer informantene for deres uselviske tilnærming idet de avdekker behov hos innvandrerne. Når de frivillige beskriver hvordan tiden i seg selv blir et viktig verktøy, er det med hensikt at tidsbruken kan bidra til at de avdekker behov. For kanskje kan de hjelpe med sine ressurser i møte med behovene? En informant er spesielt opptatt av dette. Vedkommende bruker mye tid på å bare være til stede på asylmottaket. Vedkommende reflekterer om sin bevissthet rundt tidsbruken på asylmottaket:

Å gi tid handler om å legge inn marginer. Jeg legger alltid inn marginer når jeg besøker asylmottaket. Det er først da du kan imøtekomme behov som du oppdager.

Hvis man skal innta immigrantperspektivet (Salo-Lee, 2006) er det verdt å huske at innvandrere kan ha et annet forhold til det offentlige enn majoriteten i Norge. Noen migranter har til og med flyktet bevisst fra det offentlige. Da kan rollen som frivillig kanskje fungere som en buffer eller mellomperson for dem. Samtidig kan rollen som frivillig være ulik fra relasjon til relasjon. Tiden man gir som frivillig kan på denne måten innebære stor kompleksitet. I noen relasjoner bruker man kanskje tid på å forhandle litt, sette noen grenser, mens med andre innvandrere inntar man andre roller. Frivillige velger også hvor mye av sin kapital de bruker i de enkelte menneskemøtene.

6.5.2. Fødsel, klesinnsamling og ideell innstilling

Jeg har også vært med ei utenlandsk venninne på fødsel her i Norge. Hun syntes det var vanskelig å forstå hva jordmora sa, og da var det godt at jeg kunne være tilstede. Jeg syntes det var en ære å bli spurt. Jeg tok en feriedag fra jobb og brukte tid på dette.

Denne informanten deltok på fødsel som en handling preget av kjærlighet og omsorg. Carina Sand skriver om holdninger som preget de frivillige i hennes feltarbeid. Hun skriver om gjestfrihet, nysgjerrighet, kjærlighet og åpenhet. Når slike holdninger får prege relasjonene kan det fremme vennskap. Hennes informanter opplevde at disse vennskapene gav innvandrerne motivasjon til å integreres (Sand, 2018, s. 70-74). Holdninger som kjærlighet og omsorg kan man også finne i offentlige etater. Gode mennesker finnes overalt. Gode relasjonelle holdninger dreier seg i bunn og grunn om å ha en orientering mot den andre, skriver Salo-Lee (Salo-Lee, 2006, 137-138). Samtidig kan det være en forskjell på å yte en handling fordi du ser at det trengs, og å yte en handling fordi det står i arbeidsinstruksen din. Det er kanskje ikke alltid at de to motivasjonene lar seg kombinere? En annen informant er inne på noe av den samme problematikken:

For eksempel så jeg at frivilligheten mobiliserte for å samle klær og kjøre det ut til ukrainerne da de ankom. Staten Norge gav dem rettigheter og institusjoner og bolig, og det var viktig. Men de trengte også det mellommenneskelige. I mine øyne stiller frivilligheten med en ideell innstilling - som gjør det mulig å møte mennesker der de trenger å bli møtt.

Her er vi igjen inne på sosial kapital. Relasjonsarbeid er sosial kapital, og relasjonsarbeid gjør at man kan møte mennesker der de trenger å bli møtt. Men, mitt datamateriale viser at frivillighetens ideelle drivkraft ikke bare blir et *supplement* til den offentlige innsatsen. Den blir en del av landets felles investering i innvandrernes ve og vel. Norges forskningsråd skriver at sosial kapital blir et offentlig gode som flere enn de personene som selv har investert tid, krefter og oppmerksomhet, kan dra fordel av (Norges forskningsråd, 2005, s. 7). Når ulike sektorer i samfunnet står sammen om ansvaret, kan fruktene som høstes komme alle til gode. Man må se stort på den felles innsatsen som legges ned. En av informantene er

dog nokså sikker på at relasjoner har best forutsetninger for å eksistere og overleve i frivilligheten fremfor det offentlige. “Det er vel heller ikke en offentlig oppgave å sørge for personlige relasjoner?” spør vedkommende undrende. Informanten stiller et interessant spørsmål. Her kan det være ulike meninger. Ihvertfall er det dokumentert at integrering forutsetter at ulike mennesker møtes, og frivillighet er en god arena for å få til dette (Ødegård et al., 2014, s. 40).

Til slutt vil gi litt mer oppmerksomhet til utsagnet fra informanten som snakket om frivillighetens ideelle innstilling (sitat under dette underkapittelet). Vedkommende mente at idealisme var et kjennetegn på frivillig innsats. Den ideelle innstillingen muliggjør det å møte mennesker der de trenger å bli møtt. Informanten brukte et eksempel fra klesinnsamling, der private aktører mobiliserte fordi de så et behov for det. I kapittel 2.1.3 nevnte jeg balansegangen mellom idealisme versus egen vinning. I kommunen som jeg studerte betviler jeg ikke idealismen som utspiller seg. Mitt inntrykk er også at ideell innstilling preger eksemplene som informantene kommer med. Konteksten jeg har studert kan sannsynligvis også preges av kristen tankegang om nestekjærlighet og menneskeverd. Religiøs overbevisning kan være en motivasjon hos noen. Flere informanter var tilknyttet KIA-arbeid. På samme tid er det viktig å huske at det kan ligge ulike motivasjonsfaktorer bak en handling som det å samle inn klær. Som Wollebæk, Sætrang og Fladmoe påpeker kan frivillighet handle om alt fra pliktfølelse overfor det kollektive, selvrealisering eller idealisme, for å nevne noe (Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, 2015, s. 87-93). I praksis handler det om hvem sine følelser man har i fokus når man yter hjelp frivillig. Etter å ha hjulpet noen kan man fokusere på følelsen som de som blir hjulpet sitter igjen med. Takknemlighet, ydmykhet, glede? Man kan også fokusere på følelsen man selv får etter å ha hjulpet. Tilfredshet, lykke? For enkelte kan fokuset være aller mest på reaksjonene man får fra andre som ser handlingene som blir gjort. Klapp på skulderen og ros? Til syvende og sist tror jeg ikke det er farlig å si at det kan handle om flere av disse momentene samtidig. Frivillige er også mennesker som trenger en balanse mellom det å gi og det å få. Derfor tror jeg ikke det *trenger* å være et motsetningsforhold mellom idealisme og egen vinning. Noen ganger vil det ene utelukke det andre, uten at det er noen lovmessighet i at det alltid er sånn.

6.6. Oppsummering av drøfting

I dette underkapittelet vil jeg oppsummere funnene og sette dem inn i en større sammenheng. Jeg vil også begrunne og forsvare at jeg mener jeg besvarer oppgavens problemstilling. Avslutningskapittelet som kommer etterpå, blir mer en plass for egne refleksjoner etter endt arbeid.

Jeg presiserte i introduksjonen at problemstillingen inneholder et fokus på det relasjonelle og mellommenneskelige. Hverdagsintegrering blir her studert med de relasjonelle brillene på. Fokuset på det relasjonelle understrekes i funnene. Når jeg spør hva som kjennetegner relasjonene, finner jeg at relasjonene preges av vennskap. Vennskapene kjennetegnes av en toveis gjensidighet. Det viser seg at vennskapene har en verdi i seg selv, uten at det trengs noen garantier for tidsperspektivet. Frivillige og innvandrere deler felles aktiviteter og opplevelser i hverdagen, noe som binder sammen og gir tilhørighet. Det dannes tillit, som gir utslag i hverdagslivet, for eksempel historien om foreldrene som stilte sterkere som borgere fordi de hadde norske venner. Vennskapene er basert på oppriktige engasjement. Dette vises igjen i de følelsesmessige reaksjonene som oppstår når man er en venn. Emosjonelle reaksjoner blir et resultat av det som skjer med mennesker en føler tilhørighet til. Dette gjør at man kan støtte hverandre i hverdagen.

Til spørsmålet om hva som kjennetegner relasjonene, finner jeg også et fokus på individuell tilnærming. De frivillige er interessert i den enkelte. De ønsker at innvandrerne skal få være seg selv og bevare sin identitet og historie. De frivillige bruker seg selv og sine egenskaper aktivt for å oppnå dette. De er i liten grad begrenset av stereotypier, noe som gjør hverdagsintegreringen "lettere" for innvandrerne, da forskjellene ikke blir sett på som truende. Empatiske holdninger innebærer at innvandrerne blir sett som personer og at man fokuserer på det som forener.

Jeg startet oppgaven med å ramme inn migrasjon som et dagsaktuelt fenomen.

Hverdagsintegrering er altså relevant for oss alle, og Frivillighetens År 2022 ble en fin lyskaster på fenomenet. Når jeg setter de to første funnene inn i en større sammenheng, ser jeg at disse funnene gjenspeiler hvordan informantene ser på den store konteksten: både hverdagsintegrering og frivillighet. For hva er hverdagsintegrering og hvilken rolle spiller

frivillige i den? Når informantene er opptatt av å få taket på hvem innvandrerne er individuelt, er det fordi de ønsker at innvandrerne skal få ta det gamle med seg inn i det nye. Hverdagsintegrering blir sett på som en blanding av gammelt og nytt. Integrering blir da noe annet enn assimilering, det blir: fellesskap. Begge parter tar del i fellesskapet. Det binder sammen, og det bygger broer på den måten at ressursutvekslingen går begge veier. Utvekslingen av ressurser, verdier og tillit blir sentralt for å oppnå integrering.

Datamaterialet viser at hvilke holdninger man har til hele den globale samfunnskonteksten har mye å si for hvordan man møter innvandrere. Dette tror jeg gjelder oss alle, ikke bare de som aktivt engasjerer seg som frivillige. Hvordan vi forholder oss til medmennesker sin livssituasjon, preger våre handlinger. Informantene jeg har snakket med opplever at relasjonene i seg selv blir bidragsytende for hverdagsintegreringen. Dette tror jeg skyldes at de er bevisst sin rolle som medmenneske og sin rolle som frivillig. De har et avklart forhold til sin tidsbruk og de finner tidsbruken meningsfull. **Med en slik holdning er det nesten ubegrensede muligheter for positive effekter av relasjonene i innvandrernes favør.** Dette illustreres i datamaterialet mitt. Informantene opplever at det er mulig å møte mennesker slik de trenger å bli møtt. Som informanten sa: *“Jeg legger alltid inn tid... Det er først da du kan imøtekomme behov som du oppdager”*. Jeg kommer stadig tilbake til Skjervheim, som jeg refererte til i starten av oppgaven. Det er et valg å engasjere seg i den andre, men ved å gjøre det erkjenner man at vi alle er forbundet med hverandre (Skjervheim, 2002, s. 29).

Problemstillingen spør på hvilken måte relasjoner mellom frivillige og innvandrere bidrar til hverdagsintegrering i den gitte kommunen. Jeg sitter igjen med et helhetsinntrykk når jeg nå nærmer meg slutten på oppgaven. **Helhetsinntrykket er at all praktisk integrering starter med prosesser som skjer mellom mennesker.** Ingen kan utvikle hverdagen sin alene. Hvor godt innvandrere integreres er naturligvis et sammensatt og komplekst regnestykke. Alt er ikke nødvendigvis avhengig av relasjoner på det nye stedet. Mye vil også avhenge av den enkelte innvandrers forutsetninger. I tillegg finnes det politiske og systemiske bestemmelser som noen ganger kan vanskeliggjøre det relasjonelle. Likevel kommer man ikke utenom at hverdagsintegrering vanskelig kan finne sted uten relasjoner. Alt starter med at noen først må se deg, anerkjenne deg, og involvere deg i sitt liv. Dette står frivillige i posisjon til å bidra med på en god måte i relasjonene de investerer i. Hvis man kan komme dit hen at

innvandreres hverdag kan inkludere relasjoner til majoriteten, vil dette i neste omgang få konsekvenser for den praktiske integreringen, hvor innvandrere begynner å orientere seg mot en ny fremtid. **Funnene mine har vist eksempler på hvordan innvandreres konkrete, hverdagslige fremskritt kan spores tilbake til relasjonell støtte.**

7.0. Avslutning

Jeg tydeliggjorde i introduksjonen at min inngang til tematikken var at jeg hadde noen antakelser basert på egne erfaringer og interesser. Samtidig gjorde jeg det klart at jeg forsket på denne konteksten utenfra. Med dette utgangspunktet kjenner jeg meg privilegert som har fått et unikt innblikk i de frivilliges tankegang. Jeg er ikke overrasket over at de hadde hjerte for innvandrere. Det sier seg selv at de må se en mening i det de holder på med for at det skal kjennes som et poeng å bruke tiden på det. Det som likevel overrasket meg var hvor bevisste de var i alle svarene de gav meg. Svarene var preget av gjennomtenkte refleksjoner om hvordan de gikk fram i relasjonene. Tankene de presenterte var ikke preget av tilfeldigheter. Tvert imot hadde de et avklart forhold til de sentrale begrepene vi snakket om; begreper som holdninger, fellesskap, empati, stereotypier, integrering, frivillighet med mer. Jeg ble også overrasket over hvor nært de stod flere innvandrere. Dette reflekterte jeg over der jeg presenterte det første funnet. Der skrev jeg hvordan jeg som forsker tilnærmet meg tematikken på en faglig måte, mens informantene brukte et emosjonsbasert språk. De viste med både ord og kroppsspråk at det i mange tilfeller var snakk om nære vennskap. Det overrasket meg i positiv forstand hvor sammenbundne flere frivillige og innvandrere var i hverandres liv.

Når funnene viser at innvandreres konkrete, hverdagslige fremskritt kan spores tilbake til relasjonell støtte blir det naturlig for meg å oppfordre til mer frivillig investering i mennesker som kommer til Norge. Ikke all frivillighet trenger å være organisert. Oppgaven viser at relasjonsbygging i egen regi også kan være virkningsfullt. Her kan hver og en gjøre en forskjell. La oss ikke begrense fokuset på frivillighet til Frivillighetens År 2022, men bære det med oss i mentaliteten videre også. Slik verden utvikler seg med hensyn til globalisering, klima, politikk og økonomi, vil oppbrudd og nyetablering trolig fortsette å være aktuelt for mange mennesker. Det vil gagne alle parter at frivillig relasjonsarbeid får spille en rolle i dette. Klarer relasjonene i tillegg å romme både innvandrerperspektivet (hvem man er) og utvandrerperspektivet (hvem man var) til den enkelte innvanderer, legger man et godt grunnlag for hverdagsintegrering.

8.0. Litteraturliste

Bericat, E. (2015). The sociology of emotions: Four decades of progress. *64*(3), 491-513.
http://www.researchgate.net/publication/279283025_The_sociology_of_emotions_Four_decades_of_progress

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, *3*(2), 77-101. DOI 10.1191/1478088706qp063oa

Calloway-Thomas C., L. Arasaratnam-Smith & D. K. Deardorff. (2017). The role of empathy in fostering intercultural competence. I D. K. Deardorff & L. Arasaratnam-Smith (Red.), *Intercultural Competence in Higher Education: International Approaches, Assessment, Application* (s. 32-42). New York: Routledge.

Cristoffanini, P. (2004). The Representation of "the Others" as Strategies of Symbolic Construction. I M. Blasco & J. Gustafsson (Red.), *Intercultural Alternatives: Critical Perspectives on Intercultural Encounters in Theory and Practice* (s. 79-97). Copenhagen Business School Press.

Dahl, Ø. (2001). *Møter mellom mennesker: interkulturell kommunikasjon*. Gyldendal akademisk.

Dahl, Ø. (2008). The Dynamics of Communication. I E. J. Gard & B. Simonsen (Red.), *The Intercultural Perspective in a Multicultural World: 11th NIC-conference* (s. 27-46). Universitetet i Agder.

De nasjonale forskningsetiske komitéene. (28. september 2022). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*.
<https://www.forskningsetikk.no/om-oss/komiteer-og-utvalg/nesh/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>

Drønen, T. S. (2011). Sannhet, metode og gyldne øyeblikk. I T. S. Drønen, K. Fretheim & M. Skjortnes (Red.), *Forståelsens gyldne øyeblikk. Festskrift til Øyvind Dahl*. (s. 17-31).

Drønen, T. S., Fretheim, K. & Skjortnes, M. (2011). Professor Dahl og interkulturell kommunikasjon. I T. S. Drønen, K. Fretheim & M. Skjortnes (Red.), *Forståelsens gyldne øyeblikk. Festskrift til Øyvind Dahl*. (s. 7-15).

Eide, H. & Eide, T. (2017). *Kommunikasjon i relasjoner. Personorientering, samhandling og etikk*. (3. utg.). Gyldendal.

Eriksen, T. H. (2008). *Globalisering. Åtte nøkkelbegreper*. (s. 13-29). Universitetsforlaget.

Folkehelseinstituttet. (2022). *Helse blant personer med innvandrerbakgrunn*. Hentet 10. oktober 2022 fra <https://www.fhi.no/nettpub/hin/grupper/helse-innvandrerbakgrunn/>

Forskningsetikkloven. (2017). *Lov om organisering av forskningsetisk arbeid*. (LOV-2006-06-30-56). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-04-28-23?q=forskningsetikkloven>

Fretheim, K. (2011). Fortolkningens makt og maktens fortolkning. I T. S. Drønen, K. Fretheim & M. Skjortnes (Red.), *Forståelsens gyldne øyeblikk. Festskrift til Øyvind Dahl*. (s. 33-46).

Frivillighet Norge, (u.å.). *Hva er frivillighet?* Hentet 18. oktober 2022 fra

<https://www.frivillighetnorge.no/fakta/hva-er-frivillighet/>

Frivillighet Norge, (u.å.). *Hva er frivillighetens år?* Hentet 5. oktober 2022 fra

<https://frivillighetensar.no/hva-er-frivillighetens-r>

Frivillighet Norge. (2021). *Frivillighetsbarometeret 2021*.

<https://s3.eu-west-1.amazonaws.com/frivillighet-norge/Til-nettsiden-Frivillighetsbarometere-t-2021.pdf?mtime=20210930124229&focal=none>

Furseth, I. & Everett, E. L. (2020). *Masteroppgaven. Hvordan begynne - og fullføre.* (3. utg.). Universitetsforlaget.

Fyrand, L. (2005). *Sosialt nettverk. Teori og praksis.* Universitetsforlaget.

Gadamer, H. G. (2010). *Sannhet og metode. Grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk.* Pax forlag.

Geertz, C. (1973). Thick Description: Toward an Interpretive Theory of Culture. I *The Interpretation of Cultures* (s. 3-30). New York: Basic Books.

Grue, M. J., Bytingsvik, M. K. S. & Stige, S. H. (2019). "Ingen vet hvem du er" - flyktningers opplevelse av omstillingsprosessen i Norge. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid.* 135-146.

<https://www-idunn-no.ezproxy.vid.no/doi/10.18261/issn.1504-3010-2019-03-03>

Hilt, L. T. (2020). *Integrering og utdanning.* Fagbokforlaget.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. (2014, desember). *Frivillighet og mangfold. Veileder i mangfoldsarbeid for kommuner og frivillige organisasjoner.* Hentet 25. januar 2022 fra

<https://www.imdi.no/globalassets/dokumenter/andre-filer/frivillighet-og-mangfold-veileder.pdf>

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. (2021, 16. juni). *Hverdagsintegrering.* Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Hentet 17. oktober 2022 fra

<https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/indikatorer-for-integrering/hverdagsintegrering/>

Kasin, O. (2008). Flerkulturell - hva er de og hvem er de?. I A. M. Otterstad (Red.), *Profesjonsutøvelse og kulturelt mangfold* (s. 55-77). Universitetsforlaget.

Krogh, T. (2014). *Hermeneutikk: om å forstå og fortolke.* (2. utg.). Gyldendal akademisk.

Kunnskapsdepartementet. (2019-2022). *Integrering gjennom kunnskap. Regjeringens integreringsstrategi 2019-2022.*

<https://www.regjeringen.no/contentassets/710bc325b9fb4b85b29d0c01b6b6d8f1/regjeringens-integreringsstrategi-20192022.pdf>

Kunst, J. R., Thomsen, L., Sam, D. L. & Berry, J. W. (2015). "We Are In This Together": Common Group Identity Predicts Majority Members Active Acculturation Efforts To Integrate Immigrants. *41*(10), 1438-1453.

<http://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0146167215599349>

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. (3. utg.). Gyldendal Norsk Forlag.

Malterud, K. (2012). Systematic text condensation: A strategy for qualitative analysis. *Scandinavian Journal of Public Health*, *40*(8), 795-805. DOI 10.1177/1403495812465030

Norges forskningsråd. (2005). *Sosial kapital. Klargjøring av ulike perspektiver. Kunnskapsstatus, funn og forskningsbehov. Forslag til en videre satsing på forskning om sosial kapital i Norge.*

NOU 2011:14. (2011). *Bedre integrering. Mål, strategier, tiltak*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/f5f792d1e2d54081b181655f3ca2ee79/no/pdfs/nou201120110014000dddpdfs.pdf>

NOU 2017: 2. (2017). *Integrasjon og tillit. Langsiktige konsekvenser av høy innvandring*. Justis- og beredskapsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/c072f7f37da747539d2a0b0fef22957f/no/pdfs/nou201720170002000dddpdfs.pdf>

Odden, G. (2018). *Internasjonal migrasjon. En samfunnsvitenskapelig innføring*. Fagbokforlaget.

Peck, J., Werner, M., Lave, R. & Christophers, B. (2018). Out of place: Doreen Massey, radical geographer. I J. Peck., M. Werner., R. Lave. & B. Christophers (Red.), *The Doreen Massey Reader*. (s. 1-35). Agenda Publishing.

Peck, J., Werner, M., Lave, R. & Christophers, B. (2018). Reconceptualizing place: Doreen Massey on relational geographical processes. I J. Peck., M. Werner., R. Lave. & B. Christophers (Red.), *The Doreen Massey Reader*. (s. 131-134). Agenda Publishing.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone. The Collapse and Revival of American Community*. Simon & Schuster Paperbacks.

Rasborg, K. (2013). Sosialkonstruktivismen i klassisk og moderne sociologi. I L. Fuglsang, P. B. Olsen & K. Rasborg (Red.), *Videnskabsteori i samfundsvidenskabene* (3. utg., s. 403-438). Samfundslitteratur.

Salo-Lee, L. (2006). Intercultural competence Research: Focuses and Challenges. I Ø. Dahl, I. Jensen & P. Nynäs (Red.), *Bridges of Understanding. Perspectives on Intercultural Communication* (s. 129-140). Oslo Academic Press.

Samfunnsspeilet. (1/2009). *Gode venner - sjeldne fugler?* Hentet 11. januar 2023 fra <https://ssb.brage.unit.no/ssb-xmlui/bitstream/handle/11250/179079/Kap13-Barstad.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Sand, C. (2018). *Bridges and barriers in intercultural relationships: exploring the encounters of ethnic Norwegians from two charismatic churches in Oslo with immigrants*.

[Masteroppgave, VID vitenskapelige høyskole].

<https://vid.brage.unit.no/vid-xmlui/bitstream/handle/11250/2569813/MGS%20masteroppgave%20Carina%20Sand.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Scholte, J, A. (2005). *Globalization. A critical Introduction*. (s. 49-84). Palgrave Macmillan.

Schibbye, A-L, L. (2009). *Relasjoner. Et dialektisk perspektiv på eksistensiell og psykodynamisk psykoterapi*. (2. utg.). Universitetsforlaget.

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor (2015). *Betingelser for frivillig innsats. Motivasjon og kontekst*.

https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/2442819/VR_2015_1_V8_Nett.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor (2013-2017). *Norsk frivillighet. Utviklingstrender og samfunnseffekter*.

https://www.regjeringen.no/contentassets/0beffc3f260c4b7cabf88c530f0a0197/avslutningsrapport_senter-for-forskning-paa-sivilsamfunn-og-frivillig-sektor-2013-2017.pdf

Sirris, S. (2022). *Profesjon og ledelse i Den norske kirke. Organisering av arbeid i en kirke i endring*. Cappelen Damm akademisk.

Sitater av Per Fugelli. (2015). Universitetsforlaget.

Skjervheim, H. (2002). Deltakar og tilskodar. I J. Hellesnes & G. Skirbrekk (Red.), *Mennesket*. (1. utg., s. 20-35). Universitetsforlaget.

Statistisk sentralbyrå. (2022). *Holdninger til innvandrere og innvandring*. Hentet 5. oktober 2022 fra

<https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/statistikk/holdninger-til-innvandrere-og-innvandring>

Statistisk sentralbyrå. (2013). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre*. Hentet 18. oktober 2022 fra

<https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef/aar/2013-04-25?fane=om>

Statistisk sentralbyrå. (2022). *Innvandring*. Hentet 13. januar 2022 fra

<https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/faktaside/innvandring>

Tavory, I. & Timmermans, S. (2014). *Abductive analysis. Theorizing qualitative research*. The University of Chicago Press.

Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse*. (5. utg.). Fagbokforlaget.

Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis: innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfal*. Gyldendal akademisk.

Wollebæk, K. & Seggaard, S. B. (2011). Sosial kapital - hva er det og hvor kommer det fra? I K. Wollebæk & S. B. Seggaard (Red.), *Sosial kapital i Norge*. (s. 25-49). Cappelen Damm Akademisk.

Zahavi, D. (2014). Fænomenologi. I F. Collin & S. Kjøppe (Red.), *Humanistisk vitenskapsteori* (3. utg., s. 189-222). Lindhardt og Ringhof.

Ødegård, G., Loga, J., Steen-Johnsen, K. & Ravneberg, B. (2014). *Felleskap og forskjellighet*. Abstrakt forlag.

Vil du delta i forskningsprosjektet

”På hvilken måte bidrar relasjoner mellom frivillige og innvandrere til hverdagsintegrering i en kommune på sørvestlandet?”¹

I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Vi ønsker å finne ut hva relasjoner kan bety for innvandreres integrering. Erfaringer du deler med oss om dette, vil gi oss kunnskap om temaet. Vi vil snakke med deg om hvilken rolle du har overfor innvandrere du har kontakt med, og hvordan du opplever relasjonene. Vi vil snakke med deg om temaer som fellesskap, nettverk, hverdagsintegrering, og høre med deg hva som er viktig for deg i ditt frivillige engasjement. Vi vil også vite litt om bakgrunnen for ditt engasjement.

Prosjektet er en masteroppgave i interkulturelt arbeid ved VID Vitenskapelige høyskole i Stavanger.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

VID Vitenskapelige høyskole er ansvarlig institusjon for prosjektet.

Prosjektansvarlig/veileder for prosjektet er Stian Sørli Eriksen.

Masterstudenten som skal gjennomføre prosjektet er Johanne Pauline Hauge.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du er spurt om å delta fordi du er engasjert i relasjonsskapende integreringsarbeid i den gitte kommunen som studeres. Kriteriet for deltakelse er at alle er frivillige og ikke lønnet for sitt engasjement. Det vil være 8 frivillige personer som får denne henvendelsen, og det vil kunne være en variasjon i hvilken sammenheng eller organisasjon de er frivillig i. Det vil også være en variasjon i kjønn, alder og bakgrunn. I rekrutteringsprosessen har vi fått kjennskap til at du kan du kan passe til studien.

Hva innebærer det for deg å delta?

Det vil bli gjort et individuelt intervju med deg for å få opplysningene som trengs for prosjektet. Intervjuet vil vare ca 45 minutter og vil bestå av deg og masterstudenten. Det er på forhånd laget noen spørsmål som vi ønsker å samtale om under intervjuet. Intervjuet vil bli tatt opp på lydopptak, slik at masterstudenten kan være tilstede i samtalen uten å måtte notere mye underveis. Lydopptaket vil i ettertid bli transkribert til skriftlig tekst, og derfra vil studenten analysere innholdet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, men senere vil trekke deg, kan du når som helst trekke tilbake ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du velger å trekke deg.

¹ Etter at jeg hadde utført intervjuene, landet jeg på å anonymisere kommunen i selve oppgaven. Derfor har jeg også nå valgt å anonymisere kommunen i dette informasjonsskrivet.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

- Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålet vi har fortalt om i dette skrivet.
- Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Prosjektet er godkjent av Norsk senter for forskningsdata.
- Det er bare masterstudenten og veileder som vil ha tilgang til opplysningene om deg.
- Vi lagrer alle opplysninger om deg på en kryptert og sikker dataenhet.
- Vi sletter lydopptaket av deg etter vi har skrevet ned alt vi snakket om.
- I den ferdige masteroppgaven vil navnet ditt anonymiseres.
- Alle personopplysninger om deg vil i oppgaven bli presentert på en måte som gjør at det ikke kan spores tilbake til deg.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes i løpet av våren 2023, da oppgaven leveres inn. Da vil alt datamaterialet om deg slettes.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler informasjon om deg kun hvis du gir oss ditt samtykke. Vi vil innhente et skriftlig samtykke fra deg.

På oppdrag fra VID Vitenskapelige høyskole har Personverntjenester ved institusjonen vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Har du spørsmål om studien?

Kontakt:

- VID Vitenskapelige høyskole ved prosjektansvarlig/veileder Stian Sørli Eriksen
E-post: stian.eriksen@vid.no
Tlf: 95732429
- Masterstudent Johanne Pauline Hauge
E-post: haug.jp@gmail.com
Tlf: 48056283

Har du spørsmål om Personverntjenester sin vurdering av prosjektet?

Kontakt

- Personvernombud ved VID Vitenskapelige høyskole, Nancy Yue Liu
E-post: nancy.yue.liu@diakonhjemmet.no
Tlf: 93856277

Med vennlig hilsen

Stian Sørli Eriksen (prosjektansvarlig) og Johanne Pauline Hauge (masterstudent)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet:

”På hvilken måte bidrar relasjoner mellom frivillige og innvandrere til hverdagsintegrering i Hå kommune?”

Jeg har fått anledning til å stille spørsmål.

Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Intervjuguide

Innledende spørsmål:

- Du er frivillig engasjert for innvandrere. I hvilken sammenheng? Fortell om arbeidet.
- Hva gjorde at du begynte med dette engasjementet? Hva motiverer deg?

Hverdagsintegrering:

- Hva er integrering for deg? Føler du et ansvar? Hvorfor?
- Hva tenker du om begrepet hverdagsintegrering? Hva er din rolle i det?
- Hva opplever du at du får hjulpet innvandrerne med i hverdagen?
- Hvor lenge har du kontakt med innvandrerne?
- Kan du fortelle om en "solskinshistorie" der du har sett vellykket integrering? Hva har bidratt til det, tror du?

Frivillighet:

- Hvilken rolle har du som frivillig overfor innvandrerene? Opplever du å fylle noen behov hos innvandrerne som ikke blir godt nok ivaretatt av det offentlige hjelpetilbudet? Har du eksempler på dette i praksis?

Relasjoner/nettverk:

- Hva gjør du for å innlemme innvandrer-relasjonene i din hverdag?
- Hvordan ser du på fellesskap? Hvem er fellesskapet? Føler du en felles enhet med innvandrerne? Hvorfor?
- Har du selv et stort nettverk?
- Har du et eksempel på at relasjoner og nettverk har blitt til ressurser for innvandrere? For eksempel en gang du satte en innvandrer i kontakt med noen?
- Hvilke tilbakemeldinger gir innvandrerne deg på hva relasjonen betyr for dem?

Åpent punkt:

- Du kjenner folk fra ulike kulturer. Hvilken holdning har du til det som er ulikt deg?
- Hvilke egenskaper hos deg selv bruker du aktivt i relasjonene?
- Hvordan går du frem for å oppnå tillit?
- Opplever du at empati er en egenskap som trengs i ditt engasjement? Hvorfor?
- Er det et mål for deg å møte hver enkelt innvandrere som et individ? Hva gjør du for å få til det?
- Hva har du lært om menneskemøter (eller deg selv) fra tiden med disse relasjonene?